

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

Издави половином свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву ка Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на годину.

ГОДИНА

ДВАЕСТПЕТОГОДИШЊИЦА ДЈЕВОЈАЧКОГ ИНСТИТУТА ЦАРИЦЕ МАРИЈЕ.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

Послије св. литургије Високопросвештени Господин Митрополит Митрофан изговорио је ову бесједу

„Данашња свечаност у дужност ми ставља, да о њој укратко са овога Светога мјеста неколико ријечи проговорим; зато молим Ваша Височанства, Узвишени Књаже и Књагињо, да за часак благоволите Своју високу и милостиву пажњу поклонити мојему словцу.

Поред Св. празника, онога Богом ознаменованог дана, у који је преблагословена Дјева Богородица у Јерусалимско васпиталиште први пут ступила — поред тога — велим — опће хришћанскога празника, ком је овај свети храм посвећен, ми данас светкујемо и 26-годишњу успомену од онога срећнога дана, од када у нашој земљи постоји овај завод — овај плодотворни храм просвјетни за наш женски нараштај.

Један мудри научењак рекао је: „који народ хоће да буде добар, срећан и напредан, тај на првome мјесту ваља да има добријех и образованијех мајака.“

Заиста тако је.

Ако се прво дјечије васпитање постави онако како треба, мудро и побожно, на њему се послје са успјехом може подизати,

и као на тврдоме темељу зидати за људски живот свако друго корисно изображење.

За прву наставу, то почетно у породичноме кругу васпитање, на првоме мјесту позвате су мајке. Од спреме добријех, побожнијех и образованијех мајака зависи срећа и напредак породице. Од таквијех породица подиже се опћа срећа и благостање цијелога народа и државе.

Његово Височанство наш Узвишени Господар Књаз Никола као отац народа, коме је Бог у дужност поставио, да се брижљиво стара о добру и срећи народа свога, те ради тога, слеђујући примјеру својијех узвишенијех предака, 1868 године пошао је у Петроград код свога и својега народа моћнога покровитеља, Блаженопочившега Цара Рускога Александра II.

Између осталијех другијех државнијех послова Господар мудро схваћајући националне користи које права Хришћанска просвјета народу доноси, није пропустио обратити се блаженопочившој Царици Марији Александровној с молбом, да би Царица благоизволила одредити средства за установљење једнога женскога завода на Цетињу.

Блажене успомене Царица Марија најмилостивије благоизволила је одазвати се тој мудрој и очинској жељи Књаза Господара нашега, неодложно одредивши, да се Књажева молба одмах у дјело приведе.

Тако очинскијем заузимањем Његовог а Височанства Књаза Николе, а неограниченом милошћу и добротом блаженопочивше Царице Марије, положен је темељ овоме васпитноме храму, кога је покојна Царица по имену Својему ознаменовала: „*Марински Завод*.“

Блаженопочивши Цар Александар II. и Царица Марија Александровна благоизволили су овај завод ставити под непосредно Покровитељство Њезинога Височанства наше Узвишене и милостиве Владарке Књагиње Милене.

Нигда незаборављени прави пријатељ нашега Господара и велики добротвор земље Његове, блажене успомене Цар Александар III, и Његова супруга Њезино Императорско Величанство Царица Марија Феодоровна, преко Њиховијех Височанства Књаза Николе и Књагиње Милене, не само да су наставили оне милости, које су Њихови Слави предци овоме заводу одредили били; него су их Они и удвостручили. Овакву милост свеђер једнако наставља и данас срећно владајући Цар Никола II.

Данас се са срећом испуњава пуна четврт вијека, од када овај плодотворни завод највећом милошћу рускијех Владарџа,

а непосреднијем и очинскијем старањем Њихових Височанстава Књаза Николе и Књагиње Милене лучом просвјете просвјећава и облагорођава наш женски подмладак.

Њезино Височанство наша Узвишена и племенита Владарка Књагиња Милена, као непосредна покровитељка завода кроз 25 година његовога бића најмилостивије материнску бригу о њему свагда је водила. Она, која је и иначе сваком приликом јаснога доказа благоволила дати, да на Њезиноме анђелскоме срцу почива све оно, што народ морално и материјално подиже, била је права душа овога завода. Она је то чинила са највећом радошћу и пријатношћу, имајући свагда у виду, да је хришћанска просвјета један од првијех услова, на коме се подиже народна срећа и напредак.

Началнице завода код Њезиног Височанства Књагиње покровитељке свагда су наодиле мудријех савјета за добро и углед завода. А васпитанице у Њезиној високој особи свагда су гледале своју благу и ошћелуљбену милостиву мајку.

Њезино Височанство Књагиња Милена брижљиво и неуморно настојавала је, те су се са овога живога просвјетнога извора духовном водичом Божанствене Христове науке и мудрога изобраажења Царице Црне Горке, него и из другијех околних предјела многе младе Српкиње

У свакоме погледу кад узмемо могу рећи, да је ово један највећи и најбољи у цијелој Српству васпитни женскога пола расадник. Из овога људскога расадника, не само по свој Црној Гори, него и по другима Српским мјестима, као: Боки Которској, Далмацији, Херцеговини, Босни и Старој Србији распростиру се облагорођене младице Српкинице. Оне на све стране тијех покрајина проносе зубљу просвјете, и сију животворно сјеме хришћанске побожности и људскога знања за добро и срећу миле им српске домовине.

Добра, која је тако овај завод, кроз 26 година свога опстанка земљи нашој учинио, и колика јој још ако Бог да учинити обећаје, велика су и неоцјењива.

Зато данас при овој ријеткој светковини свесрдно помолимо се Богу, да дуго поживи Његово Императорско Величанство Цара Рускога Николу II, и Његово Височанство Књаза Црногорскога Николу I; Њезино Императорско Величанство Царицу Марију Феодоровну и Њезино Височанство Књагињу Милену, како би помоћу Божијом и Њиховом милошћу овај завод и у будуће вјечно цватио на славу Свевишњег Бога, а на срећу и благо народа Српскога.

Са овога светога мјеста призивљем благослов Божи на овај просвјетни завод; на Началницу његову мноγουважену и заслужну Госпођицу Софију Петровну Мертваго; на њена уважења достојне предшаственице, које су се неуморно трудиле за напредак завода; на наставнице и наставнике оне, који су у њему служили и оне, који сада служе; на све скупа ученице, како оне, те су овдје учили, тако и оне, које сада уче.

Моћној заштити Пресвете Богородице и молитвама Светога Петра Цетињскога чудотворца препоручујем овај свети храм просвете, да и у будуће све више и више напредује на срећу и вјечно спасење учеће се младежи. — Амин.

Послије богослужења Високопреосвештени г. Митрополит благоизволио је благословити Институт иконом Св. Петра Цетињскога, предавши је началници института.

У великој дворани биле су окупљене све ученице и позвани гости, кад су ту дошла Њихова Височанства. Хор дјевојачки дочекао је Њихова Височанства пјевањем црногорске химне уз пјано; кад су довршиле то пјевање, Његово Височанство Господар наредио је, да се отпјева руска народна химна. Затим су раздијеле се на четири чета. Дјевојачки хор ученице заслужиле прошле школске године. Послије тога дјевојачки хор пјевао је опет уз пјано, па је завршила ову свечаност ученица Росанда Л. Томановић декламирањем пригодне пјесме, што су саме ученице петог разреда саставиле. Ево те пјесме:

*Пропустити дан данашњи,
А да ништа не речемо,
Срце наше нам не даје,
Нишн кутат' ми можемо.*

*Осјећаја бујних пуној
Души нашој мира није,
Докле топло и искрено
Врела чувства не измије.*

*Четврт вјјека није мало,
Од кад овај храм науке
На све стране милог Српства,
Ширећ' знање — блажи муке.*

*Вјечна слава! вјечна хвала!
Буди сјени неумрле,
Благородне и слављене
Владателке Руске врле!!*

*Која ово свето здање
Диге овђе у горама,
За шо нек Јој вазда буде
Блажен спомен међу нама!*

*Благодарност и признање,
Што нам к Њојзи срца гаје,
Угасити се никад неће
Ни у даљне нараштаје.*

*Вјечна слава! Вјечна хвала!
Господару нашем славном,
Кој' просвјетну жсни држи
Свог народа срећом важном.*

*Вјечна слава! нек је Теби,
Ова гора брижњој Мајци,
Која е' стараш, да међ нама
Сину благи знања зраци.*

Ваш рад, бриге и старање
Покољена цјенили знаће,
А Свештњи награду Вам
Заслужену за то даће!

Благодарности само тако
Ми Вам рећи умјемо,
Кад признамо, да сву срећу
Вама само дугујемо!

Начелници дивној нашој
Безгранична љубав од нас
Биће до вјек, ко на мору
Штао постоји вазда талас.

Све докле нам срца бију,
Нек' јој хвала и признање,
Она нам је посветила
И сву бригу и све знање.

Зрнца вјере и доброте,
Плод од знања одабрали,
Као њедна мајка бира,
Њим нас тиша, њим нас храми.

А ти, храм, сили своје
Од просвјете зраке сјајне!
С милим Српством дочекиво
Све срећније, боље дане!!....

У вече у седам сати био је велики објед у институту, на ком су изволили присуствовати Њихова Височанства са свом Свијетлом Дјецом. Још су били позвани на објед: Његово Високопреосвештенство госп. Митрополит, наши министри с госпођама, и све особе, које стоје у каквој сези са институтом. За трпезом су биле и све ученице, а старијега разреда служиле су око трпезе.

При трпези је Његово Височанство Господар прву чашу пио у здравље Њезиног Величанства Царице Марије Феодоровне; а хор дјевојачки одзвао Његовом Височанству пјевањем „многаја лета.“ Три пута клицали „ура!“ За тим је царско-руски отпращајући послова г. Вурцел напио у здравље Њезиног Височанства Књагинје Милене, којој се здравици одазвао опет хор дјевојачки пјевањем „многаја лета.“

За тим је Његово Височанство Господар изволио управити началници института сљедећу здравицу:

Госпођице Началнице!

Данас слави овај просвјетни храм 25-годишњицу свога благословенога дјеловања у Мојој држави, а на пољу опће српске просвјете. У цијелом јужном Словенству, по суду зналаца, овај Институт предњачи пред својом браћом, на велику корист Црне Горе и понос Русије. А што чини, те му припада то првијенство? То је велико племенито руско срце, што у њему бије! Оно у великој братској нам Русији, у области благотворности, чини чудеса, којима се и западна просвијећена Јевропа диви и клања. То је руско срце учинило и ово чудо, те је у овим кршевима процвјетао најмирисији цвијет на Балкану, и то баш, Госпођице, под Вашом мудро, ревнском и просвијећеном управом. Пуи признања према тој урођеној добротворности рускога срца, које понајбоље бије у женском дијелу братскога нам народа рускога, Ја нијем, Госпођице, у Ваше здравље!

Иза ове здравице Његовог Височанства, која је велико одшевљење изазвала, опет је хор отпјевао „многаја лета.“

Послије обједа, у осам сати, отпочела је забава, на коју је било позвано још више гости. Најприје су двије ученице, З. Бубало и Д. Тодосић, декламовале први приказ из „Арванита,“ па је отпочела игранка, која је имала чисто фамилијарни карактер. Његово Височанство Престолонашљедник и Њихове Свјетлости Књагињице Јелена, Ксенија, Ана и Књажевић Мирко играли су са свијема ученицама. Расположење је тако угодно владало, да се игранка шћаше и далеко преко поноћи наставити; али тек је прошло поноћи Њезино Височанство Књагиња, из обзира према малијем ученицама, нашла је већ да се може разилазити.

Њихова Височанства и Њихове Свјетлости били су испраћени бурнијем одушевљењем клицањем ученица: „Живјели!“ И остали гости одмах су се разишли.

Њезино Височанство Књагиња Милена управила је на дан прославе Њезином Императорском Величанству Царици Марији Феодоровни следећу телеграму:

CRNE GORE ĐURĐE
ЊЕЗИНОМ ИМПЕРАТОРСКОМ ВЕЛИЧАНСТВУ
ЦАРИЦИ МАРИЈИ ФЕОДОРОВНИ
CRNOJEVIC

Петроград.

Ми данас славио јубилеј 25-годишњи од како је основан институт дјевојачки, одложен прошле године за ову годину. Поводом ове свечаности долазим у Моје име и у име свијех црногорскијех матера да изразим Вашем Величанству дубоко признање, што његујемо према успомени блаженопочивше Царице Марије Александровне, Узвишене Основатељке ове школе, и оно ништа мање, што осјећамо према Вашем Величанству за бригу и великодушну дарежљивост, којом пратите кроз толико година судбину овог великог дјела напретка. Ми се сви уједињавамо у топлој молитви, што уздигемо Свевишњему из дубине срдаца за здравље и срећу Вашег Величанства.

МИЛЕНА.

Њезино Императорско Величанство Царица Марија исти дана је одговорила из Гачине Њезином Височанству Књагињи Милени следећом денешом:

ЊЕЗИНОМ ВИСОЧАНСТВУ КЊАГИЊИ МИЛЕНИ

Цетиње.

Ја сам дубоко тронута осјећајима израженијем у депеши Вашег Височанства. Са срцем с Вама, Ја се надам да ће Институт следовати напредовати под Вашим покровитељством на добро земље и на срећу младог нараштаја Црне Горе.

МАРИЈА.

Њезино Императорско Величанство Царица Марија Феодоровна изволила је управити и госп. Начелници института следећу депешу:

НАЧЕЛНИЦИ ДЈЕВОЈАЧКОГ ИНСТИТУТА ГОСПОЊИ МЕРТВАГО

Цетиње.

Поводом двајеспетогодишњице оснивања Института, сјећам се са задовољством његовог благотворног дјеловања. Желим Вама и онијема, што Вам помажу, успјеха све већег к сврси, која ће имати вазда све Моје симпатије.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

МАРИЈА.

Даље су стигле следеће честитке:

CRNE GORE BURDE

Од Њезиног Императорског Височанства Велике Књагиње Милице из Милана:

Госпођици *Мертваго**Цетиње.*

Мишљу се придружујем данашњој свечаности од све душе. Честитам институту и желим му напредак. Молим и Вас, која сте толико допринијели његовом процвјетању, да примите моја срдачна честитања.

Милица.

Од Њезиног Височанства Књагиње Романовске Стане, Војвоткиње Лајхтембершке, из Нице:

Госпођици *Мертваго**Цетиње.*

Придружујем се са свијем срцем вашој радости. Шиљем Вам моја најбоља честитања поводом јубилеја нашег драгог Института, и желим да напредује то лијепо дјело.

Стана Књагиња Романовска.

Од Његове Свјетлости Књаза Петра Карађорђевића из
Женева :

Госпођици *Софији Мертваго*

Цетиње.

Примите моја честитања поводом врло свечаног дана, који напомиње оснивање завода милошћу Њезиног Величанства Царице на корист ширења просвјете међу дјевојкама, које неће никада заборавити то добротинство. Нека би Бог и даље благосиљао ваше трудове.

Књаз Петар.

Од Његовог Високопреосвештенства г. Митрополита Саве из Оциња :

Њезиному Превосходитељству Софији Петровни *Мертваго*

Цетиње.

Поводом светковања 25-годишњег јубилеја Царско-Маринског института, приносим вам моја најискренија честитања и најбоље жеље.

Дао Бог, да ви још много љета здраво, сретно, мудро и успјешно управљате том духовном матицом на српско славенскоме југу са досадашњом љубави, виднијем успјесима и неуспјешним трудовима, на славу Спаситеља Бога, на част Њихових Царских Величанстава најблагочестијијег самодржца сверускога, покровитеља православља и славенства Цара Николаја II и Царице Марије; на потпуно задовољство Њихових Височанстава нашег општељубљенога и Витешког Господара Књаза Николаја I и Књагиње Милене, а на срећу и изображење црногорске младежи. Призивам благослов Божији на Вас, на Ваше сатруднице, помоћнике и ученице.

Митрополит Савва **Косановић.**

Госпођа Пацевићка, прва началница института, управила је из Петрограда сљедећу депешу Његовом Височанству Господару :

Његовом Височанству Књазу

Н и к о л и

Цетиње.

За просвијећено покровитељство и непромјенљиво благоволење Вашег Височанства према Институту вазда ћу бити благодарна.

Пацевић.

Још је стигло госп. Начелници много брзојавнијех чести-
така, међу којима спомињемо Књаза Васиљчкова из Петрограда
и бившијех питомица овог института.

Њезино Височанство Књагиња Милена поводом овог јуби-
леја обдарила је наставнице института по драгоцјенијем жен-
скијем накитом, а старије наставнике по златнијем сатом.

Здање иститута било је искићено заставама и лаворовијел
вијенцима, а у вече освијетљено.

За вријеме обједат војена музика свирала је пред институ-
том, а за вријеме игранке у институту.

(По Гл. Црк.)

***

О К Р У Ж Н И Ц А

Патријаршијска и Синаодална посланица Впреосвећеној и Преосвећеној
у Христу браћи, Митрополитима и Епископима, свештенству и цијелом
благочестивом и побожном православном народу најсветијег
апостолског и патријаршијског престола Цариградског.

(Настављаје) ERNOJEVIĆ

„Опомињите се својих учитеља, који
вам казиваше ријеч Божију, гледајте
на свршетак њихова живота и угледајте
се на вјеру њихову. Исус Христос јуче
је и данас онај исти и ва вијек.“
(Јев 13, 7—8).

15. Божански Оци поштујући јепиекопа римског само као јепиекопа
Престоничног града у држави уступилише му предсједништво — старешинство
части, сматрајући га просто као првог јепиекопа по реду, т. ј. првог међу
равнима, које је старешинство уступило доцијије и Цариградском, када је
овај Град постао престоница римске државе, као што о томе свједочи
XXVIII. Канон IV. Васељенског Сабора у Халкидону, (Кидићој у Ску-
тари) који између осталог, вели и ово: „Исто и ми одлучијемо и уста-
новљујемо у погледу повластица најсветије Цркве истог Цариграда, Новог
Рима; јер су и престолу Рима Оци даровали повластице. Пак сведећи
истоме разлогу, сто педесет најбогољубивијих јепиекопа признали су једнаке
повластице и најсветијем престолу новог Рима“ (превод по Д-р Н. Ми-
лашу). Из овога правила види се, да је јепиекоп римски риван у част
епископу Цркве Цариградске и другим осталим извоним Црквем, и ни
у једном се Канону нити код кога било од светих отаца и случајно налази,
јад је био или да је сам јепиекоп Рима вођ саборне Цркве и непогрешиви

судија јепископа осталих независних и самоуправних Цркава, или наследник апостола Петра и намјесник Исуса Христа на земљи.

16. Свака помјесна Црква на Истоку и Западу бјеше са свим независна и самоуправна у вријеме Седам Васељенских Сабора; и као што јепископи автоћефалних цркава на истоку, исто тако и они у Африци, Италији, Галији, Ђерманији и Британији управљаху стварима својих Цркава, сваки кроз своје мјесне Синоде (саборе), немајући никакве мјешавине ни права над њима јепископ Рима, који и сам бјеше потчињен саборским одлукама. У важним пак питањима, која су захтјевала потврду саборне Цркве, бјеше сазивање Васељенског Сабора, који једини бјеше и јесте највиши у саборној Цркви Суд. Такав бјеше стари црквени живот! и јепископи бјеху независни један од другог и слободни сасвим сваки у својим границама, држећи се једино одредаба саборских, и сјеђаху право један поред другог у саборима, и ни један од њих никад није захтјевао монархично право над цијелом саборном црквом; и ако су кад и кад, потстрекнути славољубљем, неки јепископи римски захтјевали потпуно право, непознате у Цркви апсолутне власти, ови су пристожно укоровани и опомињани. Дакле, очигледна је заблуда и неистинито је тврђење Лава XIII. кад каже у својој енциклици, да прије епохе великога Фотија, име Римског Престола бјеше свето код свих народа хришћанскога свијета, па и сам исток исто тако, здруживши се са западом без отпора, потчињен бјеше римском архијереју као законитом, тобож, наследнику апостола Петра сљествено намјесника Исуса Христа на земљи.

17. За девет вједова Васељенских Сабора источна православна Црква никад не признаваше о привјенству потпуно достојанство јепископа римских, те тако никад није била ни потчињена овима, као што јасно свједочи Црквена Историја. Независни односи Истока и Запада јасно се и чисто виде из оно мало врло мало значајних ријечи великога Василија, које пише и шаље светом Евсевију, јепископу Самасатском, „Јер доцна обожављујући гордост и зле обичаје, све се више пада у гордост и надувеност. И зато, ако нам Бог буде милостив, на шта нам је остало потребно? али, ако остане гнев Божији, каква нам је помоћ од западне надувености? која нама следи за истином, ишти се даје научити истој, лажним појмовима обузета, чини сад оно, што и раније за вријеме Марцела“ (писмо 239.). И ову независност Цркве Цариградеке у другој половини IX. вијека бранећи и Фотије, онај свјештени Јерарх Цариградеки и светилник, предвиђајући предстојећи преврат црквенога живота на западу, трудно се најприје мирним путем да отклони опасност, али римски јепископ Никола I. безграничним својим, и противоканонским утицајем на истоку, покушавајући да себи потчини Цариградеку Цркву, довео је ствари и питање до растројства и жалосне неусугласице Црквене. Прво сјеме ових повластица апсолутне власти папства бачено је у Псевдоклимендијама, а догјерало је и обрађено тачно за вријеме овога Николе, у тако званим одредбама Псевдонесдоријама, које су апсолутно фалсификати указа (и писма) старих јепископа Рима, на основу којих се против историске истине и стања Цркве у злој намјери проповиједало, да је, тобож, хришћанска старина дала јепископима римским неограничену власт над цијелом Саборном Црквом.

18. Ове догађаје с болом у души наводимо поново, јер папска Црква, и ако признајући већ фалсификат и неистинитост одредаба оних, на којима се оснивају њена потпуна права и повластице, не само да, по својој навиди,

не тежи повратку ка канонима и одредбама Васељенских сабора, него и на самом измаку XIX-ог вијека, ширећи постојећи већ јаз, званично је прокламовала и непогрешивост јепископа римског на велико чудо хришћанскога свијета! Православна источна и саборна Христова Црква осим неисказано овлашћеног сина и слова Божијег, никога другг не зна, да је био непогрешив на земљи! па и сам апостол Петар, којег папа мисли да је насљедник, три пут се одрече Господа, и два пут је укорен од апостола Павла за неушутност према истини јеванђелској (гал. 2. 11—14). Послије папа Ливерије потписао је у XI вијеку исповједање аријанско; исто тако Зосим у V вијеку држао се јеретичког исповједања, које је одрицало праотачански гријех; Виргилије је осуђен у VI вијеку због јереси од V-ог Васељенског Сабора, а Омор, павши у јерес монистелитску (Monothelita) осуђен је од VI Васељенског Сабора у VII-ом вијеку као јеретик и папе посљедници његови признаше и примише осуду његову.

19. Ово све и тако имајући пред очима народи на западу, и поступно просвећавајући се ширењем писмености, отпочеше протествовати против новотарија и захтјевати, као што бјеше у XV-ом вијеку на саборима у Констанцу и Василији, повратак у црквени живот првих вјекова, — *коме Божанском Благодаћу остају кроз сва времена вјерне Цркве православне на истоку и сјеверу, и које једине састављају већ једну, свету, саборну и апостолску Христову Цркву, — „Стуб, мој, и тврђаву истине.“* То исто учинише у XVII. вијеку и мудри Галичани богослови, а у XVIII. вијеку у Ђерманији јепископи; а у овоме вијеку наука и суда, 1780 г. једнодушно се пробуди хришћанска свијест у Лицу виђенијих клирика и богослова Ђерманских због изведене у *Синоду Ватикана* са свим нове догме о непогрешивости папа; и посљедице овога протеста јесу разна састављена вјерска друштва — *братшине старокатолика, које одбацују папство, и у свему независно од њега живе.*

20. У залуд нас, дакле, упућује јепископ Рима на изворе, те да томе тражимо и видимо, *шта су мислили праоци наши, и шта нам је остало из прве епохе хришћанства.* У овим изворима ми православни налазимо: *оне старе и Богомдане благодати, којих се и до данас брижљиво држимо, а никако новотарија, које родише доцнија времена сујетских мисли на западу, и које је усинила западна црква и чувала их до данас.* Православна, дакле, источна Црква с правом се у Христу поноси, да је Црква *седам Васељенских сабора и девет првих вјекова хришћанства,* и према томе сљедствено једна, света, саборна и апостолска Христова Црква. — *„Стуб и тврђава истине“* (I. Тим. 3, 15.) а садања римска Црква јесте Црква: *новотарија, фалсификовања списа Црквених Отаца и изврнутости тумачења Светога писма и одредаба светих сабора; и за то се беспрекорно и с правом одби и одбијаће се од православља докле год буде остала при својим заблудама.* „*Јер, бољи је и поносни рат, вели и Божанствени Григорије Назијанзин, него мир, који одваја од Бога.“*

(свршиће се).

КАКАВ ЗНАЧАЈ ИМА ЦРКВЕНИ ОБРЕД У ПИТАЊУ О САЈЕДИЊЕЊУ ЦРКАВА?

Написао проф. Л. Т. Перовић.

(Свршетак.)

Трећи фактор у развићу црквеног обреда бјеше узајамна братска љубав хришћанска, о коју се разби себичност, те црква постаде мајком, код које потиштено сироче утјехе налазаше објеручким њеним примањем на своја њежна материнска њедра. Та љубав створи цркву христову, а рашири вјеру „въ страны съни смертнои“ и тек под окриљем њеним оживље прогрес црквеног живота. Она бй кадра да омили вјеру, да ограничи слободу личности, да одржи силу авторитета предака. Без љубави црквени живот прелази у окове католицизма, под притиском авторитета поједине личности, или се разуздава апсолутном слободом протестантизма. Против првога јављаху се оправдани протести док од цркве диобе црква, па се продужују до дана данашњег. Јер он истина држи цркву, као чуварицу истине, али је зиђе тек из голог камења. Не имајући солидних доказа да оправда своје доводе, позива се на древност своје — католичке — цркве, али древна црква не бјеше само католичка. Тим оно долази у компромис с историјом, која тражи живу истину, а човјеку је и онако својствено, да пламти љубављу за истином, те његова осјетљива душа реагира на свако удаљење од истине, нарочито религиозне. Могло би се очекивати, да ће протестанство створити нови пут к хришћанском зближењу, да ће створити потпуну слободу, а слобода је онамо, гдје је дух Божији, а тај Дух је, по Иринеју, у цркви, која је прави организам Богочовјека; али оно, ставивши veto на разум, узе св. писмо тек као историјски споменик (*fides historica*), те лиши своје вјерне могућности, да се упознаду с извором живота и љубави. Но ближе к предмету.

Ми казасмо свој поглед на врло важан израз црквеног принципа на обред, што можемо потврдити, ако разгледамо обреде романизма, протестантизма и православља; а сада нека нам се поклони пажња, да коју проговоримо о постанку и развићу првобитног црквеног обреда, под утицајем оних трију фактора, о којима већ рекосмо своје, а који, по нашој срећи, и сада постоје при развићу православног обреда.

Без сумње у првим хришћанским данима, када сви вјерни сачињаваху једно тијело и један дух, опажа се у изразима религиозног осјећања више јединства, него икада, а највише због тога, што црквени обред бјеше прост и једноставан. С највећом увјереношћу можемо рећи, да се крштење 3000 људи на дан педесетнице извршило простим обредом (т ј., пошто су се исповиједали за учињене гријехове и признали вјеру у Ис. Христа, тај се обред свршио простим погружењем у воду). Али што дубље залазаше у вјекове историја постанка његова и првих црквених установа, што се више шираше сама црква, што се слободније вијаше умјетнички геније хришћанских пјесника, тражећи форме (тијело) хришћанским идејама (духу) — тим се јаче и јаче гранао стари црквени обред, дубље се проницао символизмом, богатио се је националним цртама за дух, који га је стварао. Тако на пр. за дуго се на Истоку и Западу ускре светковаше у разна времена (Исток већином јеврејског духа, тражаше у њ' форму древног Ускреса); чин летурђије у многим црквама (римској, александријској, константинопољској и т. д.) бијаше свој мјестни; црквени устав шта више и у посљедни период својег развића имаћаше двије версије: студијску и јерусалимску. Из правила саборних може се претполагати, да су се у овим црквама пројављивале у разним обредима. Али ипак, не свуда ју је сва разноликост црквеног обреда, коју нам и историја тврди, није било друге епохе, у којој би у животу и одношајима појединих хришћанских друштава било више вјерског јединства и узајамне љубави. Вријеме једињења мјесних символичких форма, обичаја, обреда, црквених дисциплина јављаше се у периоду васеленских цркава, а то једињење бијаше акт слободног сагласија мјесних преставника појединих цркава, и у овом случају одаваше се заслужено мјесто и значај свима оним трема принципима: слободи, автритету и љубави. Први васионски сабор забранио је клечати на кољенима на свијетле дане Ускреса „да бы во всѣхъ епархїяхъ все одинаково соблюдаемо было“ (правило 20). Налазећи, да се ђаконским првјенством (јамачно архиђаконским) нарушава правило и обичај („діакони преподають свхаристію пресвитерамъ“), овај исти сабор говори о значају ђаконском у прво доба и какав су положај имали у првобитној црквеној јерархији, чим се побија њихово првјенство („ниже сидѣти посреди пресвитеровъ позволено діаконамъ“ 18-о правило I-ог вас. саб.). Али и у овом периоду црква је признавала у лицу својег законо-

*) Мансвѣтовъ. Типикъ, стр. 745.

давног органа, да су неки обреди корисни из неких узрока за неке мјесне цркве, али не захтјеваше, да их чувају све цркве (29 правило VI вас. саб.). Из свега овога видимо, да је црква и у овом периоду својег уједињеног живота давала мјесто и значај свима трема факторима црквеног живота, без страха, да ће обредне разноликости донијети црквено разједињење. — То је оправдала сама историја. Обреди разноликости не ометаше старообредце, да се сједине с православном црквом (руском и цариградском) на услове једновјерства. Па и омања, али ипак принципијална разноликост у типцима руском и грчком не смета њиховом јединству и љубави. (Грчки типик не прописује пост на Крстов-дан. — Мансвѣтовъ. Типикъ, стр. 264). Ако је ова разноликост потекла у доба, када се јавише већ постојеће обредне разлике на Западу и Истоку, то ми овим потврђујемо тек то, да је обред обвјао собом вазда животне принципе црквених друштава. Истина, у црквеним обредима западне и источне цркве у моменту раздјељења, објасниле су се значајне разноликости, које изнесе трулски сабор (13 правило: да се свећеници не жене; 55 правило: да се не пости у суботу); али оне не бијаху центром расприрака у питању, које изазва папску кореспонденцију (Николе I с Фотијем). Фотије врло добро разумио бијаше патерску тенденцију, када на константинопољском сабору изнесе од свега православног Истока признати приједлог: „у преимућствима, која припадају светом пријестолу римске цркве, да не буде ама никакве измјене ни сада, ни у будуће“ (1 пр.). Врло је разумљив смисао ових ријечи, без сваког коментарисања. Сабор је разумио, да римска црква постепено прелази на нови пут, али још не увиђаше, да повратка с тога пута нема, да ће признање поглаварства повести западну цркву у крајност, те ће мало по мало оступати од практике древне саборне цркве.

Довољно ће, мислим, бити, ако из многобројних мање или више важних разноликости само неке споменем, јер ћемо и из њих моћи спазити измјену животних принципа западне цркве. Целибат, појава специјално западна — узаконен је против рјешења не једног, него неколико сабора, а саборна правила запад је дефинитивно игнорисао онђе, гдје је тражио да достигне своје горде цијељи (узвишење свјештенства над паством, духа над тијелом); обред дворског причешћивања (паства под једнијем видом). Ово нам показује, каквим се осјећањима руковођаху преставници западне цркве по одношају к својој духовној дједи. Богослужење, које се готово међу све западне хри-

шћане мора вршити на једном језику, показује нам, у колико су римске папе готове признати слободу појединих народности, које сачињаваху мјесне западне цркве.

Да ово случајно вијесу принципи: древни авторитет, слобода и љубав, којима се крунисаше једина, света, саборна и апостолска црква до раздјељења и којим се крунише дан данас источна црква? — Не, у западној цркви њих нема; њихово је мјесто заузео неки други принцип, који избијаше с особитим жаром љубави и сталношћу, — тај је принцип: апсолутно, ничим неограничено (па ни самом практиком апостолске цркве, ни гласом саборским) папско главарство над свима душама вјерних чланова цркве. Зрно тога принципа носи на себи: догмат вјере, црквени обреди, па и правила хришћанске дисциплине. У оковима авторитета једне личности налази се област вјере, форме богопоштовања и лични живот. Сада питамо: је ли могуће, да западна црква, која ужива у том принципу, састави једну хармоничну цјелину са универзалном црквом, у којој непогрешивост почива само на цркви читаве васељене, која спаја чланове узајамном љубављу и сталношћу својих догмата, као и чистином обреда, а све је ово предато у аманет не само јерархији, него свему народу црквеном, који је тијело Христово?

У оваквом тону негде одговореше источни патријарси папи Пију IX, а из њих се јасно види, да не дијеле сами обреди исток и запад, па ни догмати, него сами принципи црквеног живота, уз које догмати (папска супремација) и обреди служе тек спољашњим оквиром, формом. Је ли, послјије овога, могуће мислити, да црквени обреди, узети без везе са читавим животом западне цркве, имаду значај у питању о сједињењу црква, или бар да су имали важност при њиховој диоби? — И дан данас су могући извјесни уступци у обредима црквеним; али и да се добије једноликост обреда — тим се не би постигло опште црквено јединство; у оваком случају једноликост у обредима била би без сваке користи, јер је он тек у толико важан, у колико се његује, развија и одушевљава свом атмосфером црквеног обреда; без користи бар дотле, докле латински обред не постане, ако не за све, а оно бар за већину западног свијета оним, чим се јавља грчки обред за већину православног свијета — да постане очигледним и вјерним символом, какав нам дадоше свети оци у форми нама познатих религијозних радња, које зрелије говораху духу и срцу од сваке дијалектике живих створења. Па кад би се и ова сметња савладала на пр. расцвјетањем богословског образовања, те да наступи оно давно вријеме, у

коме би сви — Грцу и Латини — достојанствено с пуном слободом хришћанском у погледу форма почели изражавати своју вјеру — ради уједињења обреда и тада би се осјетила потреба у оној врућој братској љубави цркава, која у прошлом животу хришћанском спајаше васионске саборе, али која ће остати *pium desiderium* све дотле, докле се запад не покаје, увиди криву стазу, сјети се смирености оснивача црквеног, који бијаше свијем слуга, путујући пјешице бос и гладан, а уморан до крвавог пота, а све за хришћанску заједницу, како би било једно стадо и један пастир; — *pium desiderium* ће бити, понављамо, дотле, докле се Ватикан не одрече монопола божанственог надахнућа, тог „моралног братоубијства 1).“ Тек послије оваквог пожртвовања од стране Рима могућа ће бити сва неопходна изједначења у вјери, обреду и дисциплини, тек тада ће љубав права кадра бити створити једину, свету, саборну и апостолску цркву, којој врата адава одољети неће, јер ће бити озиђана од јаког камена — каменъ же бѣ Христосъ.

1) Ал. Хомяковъ. „Богословскіе трактати“ књ. 2. стр. 90.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
О М И ДРНОЈЕМЪС

НАПИСАО Дионисије Миковић, игуман.

(Наставак.)

IX. О светим манастирима.

Љубазни моји! У овој мојој бесједи хоћу да пробесједим с вама о светим манастирима. То ћу учинити већ и стога, што сам мило освједочен, да су наши свети манастири свијема нама предивни предмет дубоког, оуравданог поштовања, и побожности.

И пошто је Голгота освећена Божественом најправеднијом Крвљу највишег мученика једнородног Сина Божијег Господа Бога и Спаса нашег Исуса Христа; и послије славног Његовог тридневног васкрсења; и послије свију оних дивота и чудеса, која пјева славе православље у својим дивним црквеним пјесмама, пунијема неизрјечиве красноте и милим недостижне духовитости и подсећања на Бога; и пошто је дакле, сунце Божије правде одржало побједу над тешким

мраком заразнијех Богопротивнијех људскијех страсти, и Богочовјек раскинуо мреки синџир људског робовања гријеху, под којим стенаше људство пет хиљада пет стотина и осам година; и послје одјека утјешног гласа: Тъмже ужје нїси рабъ, но синъ: аще ли же синъ, и паслѣдникъ Божиі Исуеъ Хретоъ“ (Галаѣ. 4. 7) и послје вељу, било је људи у свијету, који зазираше од свјетлости истине Божије, који презираше дивоте плодова њених; који у уму и разуму, у срцу и души коваше паклене стријеле да руше и обарају све што је свето и племенито, што је Богу мило и приступачно, и што условљава величину, срећу и вјечито људско блаженство.

Међу оним прогонитељима истините Божествене Христове науке, које историја биљежи у своје странице са сажаљењем, снада и особити поштоватељ лажнијех римскијех богова император Деције, који владаше од 249 до 251. године Он изда строгу заповјест, да се хришћани хватају, па грозне муке међу, и смрћу казне, ако неће да се Христа одрекну! Он непоштеђе ни саме првосвештенике, него поред многих других хришћана тешком смрћу свршише и вјенчаше се мученичким вијенцем Александар јерусалимски, Валило Антиохијски, и Фабијан римски епископ! Али и извјесте првобитне хришћанске крви узвисила се свјетлост правде Цркве православне Христоје цркве над мраком таме и незнања несрећнијех гонитеља небориве горе Божије; и та крв, света, праведничка, православна хришћанска крв, поткопала је јачом силом слаби темељ немоћних лажних богова, које окружаваше бешчасно коло паклених врагова.

У вријеме овог Децијевог гонења побјегоше у пустињу многи хришћани, и тамо проводише свој живот свето у посту и молитви. Па и послје кад се вјера православна Божијом истином зацарила у срцу Божије дјеце по свим странама шириног свијета, и престала бити гоњена, они ни тад своје пустињачке пештере не напуштише, него продадоше све своје имање и подијелише сиромасима по Христовој науци: Аще хоцеши совершенъ быти, иди, продаждь имѣніе твое, и даждь нищымъ: и имѣти имаши сокровище на небеси: и гряди в' слѣдъ мене. (Мат. 19. 21.) и ту остадоше славећи и хвалећи неограничену доброту, славу и величину Божију.

Ови су пустињаци стали градити свете манастире, и први је манастир основао знаменити и свети Пахомије, Велики, на једном острву ријеке Нила 323 године, и прописао је правила, по којима су калуђери заједнички живот проводили.

Од овог се времена почели по истоку и свуда градити свети манастир и у њима живјети калуђери из богатог и великашког, из сиромашког и простог сталежа, у светој и племенитој намјери: да из њих својим безбрачним, усамљеним, Богоугодним, животом, лишени породичних брига, боље и ласније могу повести и утврдити и друге у хришћанским врлинама и одвратити их од свију злијех неваљалијех и Богупротивнијех страсти. И из тога живота имамо најљепше свете слике црквене историје.

Свети Василије, Велики, много се на истоку старао о што бољем уређењу манастирског живота, и он је прописао правила, по којима се имају управљати калуђери, и по томе се наши калуђери и данас зову „Василијевци.“

Наша св. васионска црква благословила је св. манастире и њихове скромне и побожне калуђере, и на свом седмом васионском сабору подвргла их је само надзору епископском, забрањујући, да свјетовњаци управљају. С тога и вели знаменити писац наше св. православне цркве Валсамон, тумачећи односно једанаесто правило реченог сабора: „да ни манити неће рећи: да би свјетовњаци могли управљати манастирским добрима.“ Јест, љубавни моји, црква им није то благословила са довољно оправданих разлога, па нити под благословом њезинијем не стоји, то и не ураћа крштинијем плодом, и свјетовњаци то, као вјерна дјеца те наше најсветије цркве не смју сахтијевати од свог епископа, јер он им то не смије допуштати, нити их на то звати, бар кад у манастиру калуђера има, јер га црква подвргава лишењу свог епископског чина.

Ово вам је кратки исторички преглед о св. манастирима у опће, а сад, да се, мили мој српски народе, осврнемо часом на нашу српску прошлост, да видимо, каквом су питомошћу племените хришћанске душе и благородног срца претци наши били испуњени према св. манастирима.

Историја, учитељица народа, и савјесни повједилац народне прошлости, казује нам, да су Срби одмах послје св. крштења у православној вјери имали светих манастира; а већ од десетог стољећа видимо, да су Срби градили св манастире као: манастир: „Пречисте“ у Зетској крајини; св. Арханђела Михаила у Боци которској; св. Богородице у хумском Стону; св. Петра, у Требињу, св. Богородице на Роцу; св. Богородице на Цетињу, у данашњој црногорској престоници; св. велике Госпође на ријеци Морачи; Хиландар у св. Гори; Дечане у Метохији или Хвосну; Ђурђево Ступове у доњијем Вasoјевићима; Жичу

у Морави данашње краљевине Србије; Грачаницу св. Богородице на Косову; Ломницу, у Босни; св. Арханђела Михаила у Јерусалиму; св. Арханђела Михаила на Бистрици код Призрена, некадашње престонице српске царевине, и многе и многе друге по свијем странама своје миле српске отаџбине, тако да куд год минемо, било гором или долем, душа ће нам да се милином и утјехом наслади, да срце јаче поносом закуца, да се ум диви побожности и ђенијалности наших предака, сријетајући свуда св: манастире!

Српски проицави ум као да је прозирао у своју тешку будућност, па су се владоци с великашима, а ови са сиромасима, свјетовњаци са духовницима, српкиње са србима, а сви пријатељи истински родољуби, и браниоци своје свете православне вјере и милог и поносног српског имена натијецали: ко ће бољу и љепшу задужбину св. манастир саградити, ко ли му више приложити: као што народни пјесник вели:

„Ради Бога и рад' своје душе,
И рад нашег Српства милоснога,
И лијепе вјере православне,
На похвалу свијех светитеља.“

Градили су Срби свете манастире: да послуже Српству и православљу; да у свјетлим данима тешког искушења буду уточиште: тужну и нејаку; боном и српској вјери; да осветнику и мученику Милошу и Марку; да Србину свијетле светом лучом славља православља у црној ноћи, коју му намијени несрећна судбина светога дана Видов-дана; и да му буде појевски ковчег на крваву окејану, на који га отури проклета братска неслога; јест, милосна браћо, и за то су их градили, и за то света кућа Неманића богате благајнице и ризница своје испражњеваше, градећи свете манастире, како нам о томе дивно прича наш народни ђеније:

Збор зборила господа хришћанска
Код бијеле цркве Грачанице:
„Боже мили чуда великога!
Буд се дједе Немањино благо
Седам кула гроша и дуката?“
Ту се деси Неманићу Саво,
Па говори господи хришћанској:
„Ој Бога вам, господо хришћанска!
Не говор'те о мом родитељу,
Не говор'те не грјешите душе!
Ције баба расковао благо
Ни на царе ни на буздоване,
Ни на сабље ни на бојна копча;

Већ је баба потрошио благо
Зидајући српске манастире.“

И господа га тада, испуњена чувством побожности, благосива :

„Просто да си Неманићу Саво!
Проста душа твојих родитеља!“

Оне народе, који нијесу на Бога заборављали, Бог, слава Му! није никад остављао. Српски народ славио је Бога, и Бог му је помагао, и у најодлучнијим часовима давао му мужа, преко ког га је избављао од пропасти. Тако му је дао и св. Саву Неманића, који препостави калуђерску скромну мантију владалачкој богатој одјећи; скромну манастирску ћелију, сјајној свјетској палачи; скромно живљење, раскошном свјетском уживању; и побожно калуђерско име, великим свјетским називима. Њему је сљедовао његов отац св. Симеон Мироточиви, и други владоци, и многи српски великаши, те се српски свети манастири подигоше на најсјајнији углед: у славу православљу, у свијести и у вијести благоијести. —

Мила српска браћо! Кад авијатски гром пуче и на Косову прије више од петсто година, сврви српску круну, што тад пушташе зраке сјајне свјетлости, са умне родољубне главе светог мученика цара Давара, дуча српске слободе пуштаваше сјајне зраке из светих манастира; они челичише мучено, трањено и раздробљено Српство на витешка племенита дјела прослављена, и улијеваше му наду на љепшу и сјајнију будућност. Од тог тужног, али за нас свагда славног дана, Видов-дана, српски су манастири били оно, што св. Августин уопће за свете манастире, рече: „Духовна гимназија.“

Српски свети манастири јесу и свагда ће бити јасни свједоци велике српске побожности и питомине, српског срца благородног; они су нам били у најчемернијим данима највиша утјеха најпоузданије уточиште и рочиште за вијећање прослављених дјела, за која њихови скромни житељи, трудољубиви и родољубиви калуђери имају неоцијењену заслугу; јер су са духовним и бојним оружјем одушевљавали српске витезове за борбу, за све што је Србину: мило и премило, красно и часно, племенито и свето; они су бедем, преко ког се сломише стријеле српског душманлука; светиња, за коју је поносни Србин пролијевао своју драгоцјену витешку крв; и они су заслужили и заслужују, да постоје и да напредују.

Кад је српско сунце потамњело на пољу Косову, од тада су наше свете српске манастире помагали и сами турски сул-

тани, и цареви и царице братског нам руског народа, и аустријски ћесари, давајући им и потврђујући повластице, и шаљући милодаре, а српски народ прожет чувством истинске хришћанске благодарности, бјеше им за та добротина искрено благодаран. Уз тако племенито српско осјећање према св. манастирима могли су и опстати свети српски манастири успркос свијема навалама. И одржаше се они до нашијех дана, и достојно послужеше нашој светој ствари, и данас служе; и одржаше се они, и српство се одржа, и прослави се у Богу и народу свега свијета до задњега вијека.

Драгосна српска браћо! Као вјерна дјеца свете православне наше цркве, у којој се родише, освјежише и посветише и у Богу прославише све најљепше слике наше историје, као потомци оних наших светих великана и основатеља светих наших манастира, који нам свете манастире на тешки аманет оставише, дужнисмо полазити свете манастире и у њима се скрушено молити Богу и свецима, слушајући Божествене свете литургије и ноћна бденија и остала Божија чатенија, која се у њима чине као нигдје друго; за нас за све хришћане, па и за саме злотворе наше; дужни смо да прилажемо на њихово уздржање и пољепшање; по примјеру својих славних и прослављених побожних предака, за вјечне спомене своје, својих живих и и умрлих, а Господ ће нам по сто пута намирити, и ни једна наша жртва неће од њега остати заборављена, као што вели и свето Писмо: Помњетъ всякъ жртвъ твою.“ (Пс. 19. 4.)

Милосна браћо! Ако тако узрадимо, тада неће на нас пасти клетва наших предака; тада ће и њима бити ласнија груди српске земље, која им у светим манастирима и храмовима, и околу њих покрива много заслужне и плодне посмртне остатке; тада ће гробови и ковчези бити топлији српским светитељима и родољубима; и тада неће нас жигосати стид, срам, и проклетство наших потомака.

Немојмо, милосни, да се од нас чује глас, да нам више нијесу свети манастири од потребе, — јер би тијем показали плиткоћу ума и разума, поклизност душе и срца, лажност родољубља, и показали би, да се слијепо заводимо за оним народима који вичу на своје манастире, који њима нијесу никад, ни почему били нити могу бити оно, што су нам свагда били и јесу наши свети манастири. Па како да нам нијесу од потребе у данима искушења, кад бјеху и у јеку српског цвјетања?!

Благословена српска браћо! кад би нас, Боже сачувај, издала мисао према нашим светим манастирима, издала би нас и мисао Косовског покајања, која се у њима зацарила, из њих исклијала, и благословенијем и прослављенијем плодом уродила; охладнимо ли, Боже сачувај, према њима, охладнили би и према њиховом узвишеном и светом задатку; и заплакале би тад св. душе Божијих праведника наших милих предака, и Бог би нас карао, и ми не бисмо имали образа да пред Њим, ни пред њима изађемо. О, нека нас Господ и од тога срама сачува, и оснажи у нама свету вољу према нашим светим манастирима да му до задњег часа непрестано пјевамо у њима и и свуда славље славословље: „Слава в вишњихъ Богу и на земли миръ въ челоуѣцъхъ благоволеніе. Амин.

**

ПАЛЕСТИНА ПОД ВЛАШЋУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ ИМПЕРАТОРА (Од 326—636.)

(Од Алфонза Куре, Орускога преводи М. Никифор.)

BIBLIOTEKA (Гаставак.)

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ
XV.

Ударац Персијанаца на Палестину и похара Јерусалима. 610—624.

Више од стотину година персијски цареви вазда су мислили, како би и којијем начином опљачкали Јерусалим и са завишћу су гледали, како се богаство и трговина, коју су они гледали да одрже у својим рукама, гомила у једном граду, а тај град није у њиховијем рукама. Са друге стране Магици, који су били заклето непријатељи хришћанству, распаљивали су ту страст својим религијозним фанатизмом, и доказивали су, да је главни удар и погибија хришћанству, ако се опљачка и разори Јерусалим, а такођер да ће то бити главни ударац и за Византијску империју.

Хозроје Велики, којег су подстрекавали Самарићани, мислио је једанак да освоји Јерусалим, но пошто се појавио Велизарије са војском, то није могао учинити све док није дошао на престол Ираклије, јер му се предузеће чињело вазда неуспјешно. Но кад

је настала управа Фокина, погибија његовијех војвода, пропаст и поара најбогатијих области, поплава Авара, сиромаштина државне благајнице и дубоко очајање цара Ираклија, у које је он пануо првијех дана својега царовања, једном ријечи одсуство свију средстава врло је империју у очиту опасност и погибију, тада персијански цар Хозроје, увјерен у слабост византијског царства увјери се и у успјех свој и прихвати се са војском да освоји Јерусалим. Пут је био готов и слободан, јер Криси, код којега је било једно одјелење војске, био је врло слаб и бојао се изаћи на пут толикој сили, и судбина Јерусалима била је свршена.

Персијанци под предводителством војводе Хозројева — Расмида, оставе развалине Дамаска и пријеђу у околину Панаде, ту у пошљедње крајеве брегова од Антиливана и испод Тиверијатског језера прођу до Скитопоља; за тијем наступивши горњијем дијелом Јудеје пође право на Јерусалим и то војенијем путем, који је везао Јерусалим са горњијем дијелом Палестине. Путем, кад су Персијани напријед ходили, Јевреји из Тиверијаде, Сепфориса, Назарета, Галилеје и Јудеје, и Самарићани из Кесарије, Севастије и Нептоља сви се придруже к Персијанцима, јер су дочекали вријеме, да се освете хришћанима, и они су били главни путеводитељи Персијанцима. Војнички Сарацени видећи општи ужас и страх на народ, који се тијем случајем и нападно на лавру св. Саве и ту поубијају 40 оних калуђера, који су волији били погинути, не го ли оставити своје ћелије; остали калуђери чим су зазрели непријатеље утекли су у манастир Анастасијев. Персијанци путем кудије су год пролазили све су харали и палили, манастире рушили, а устрашени становници бјежали су пред њима, а жедна пљачке персијска војска јурила је напријед и дошла је до зидова јерусалимскијех. Опсада није дуго трајала. Војници Маврикијеви и Фокини лишили су град своје посаде. Персијанци заузму Евдоксине бедеме и увале у Јерусалим. Цео град био је предан грабежу; грађане, калуђере и калуђерице гдје су год ухватили све су поубијали, па и у самим олтарима. Манастире, цркве, болнице, гостионице све су предали огњу. Цркве на Сијонској гори, које су биле најстарије у Јерусалиму, базилика Богородичина, коју је подигао Јустинијан, базилика Вознесенска, манастири, које су подигли обје Меланије, Васса, Татијана и патријарх Илија, то је све било разрушено. Огромна базилика св. Стефана, коју је подигла Евдоксија и која је била изван зидова Јерусалимских, била је са свим уништена и њезини велики зидови сру-

шили су се над оскврњенијем гробницама својијех строитељница. Но најглавнији напор персијански као да је био противу базилике гробнице Господње, која је била једнако ненавистна, како Јеврејима тако и Магима, и која је како светошћу својијех успомена тако и сабратијем у њој великијем богаством привлачила к себи како љубитеље, тако и оне који су жедни били јагме и богаства. Од тога величанственога храма остале су само горуће развалине, а остало њезино богаство постало је плијеном и добићу персијском, у који број спада и Животворни Крст. Патријарха и друге главније становнике поведу у ропство у саму унутрашњост Персије, а остале заробљене житеље, који би могли бити на сметњу у случају одступања, продали су Јеврејима, а Јевреји немилостиво поубијају од њих на разне чивутске мукe седамдесет хиљада.

Ове страхоте до тога су поразиле Исток, да сами историци врло у кратко о томе нам предају, јер им је недостајало могућности да то све опширно опишу, сачим би могли изразити своје осјећаје тога ужаса и сажалења. Житељи који су претекли и остали у Јерусалиму били су пали у такав ужас и очајање, које обично и долази последице оваквога пораза. Но вагда се налази људи великога духа. Један калуђер одмах устане, не губећи нимало времена, да подигне и поправи све што је било могуће, а **СВЕН СЕНТЕ ВИНСТОЈАТЕЉ** манастира св. Теодосија, Модест. Чим је персијска војска оставила Јерусалим, он одмах сакупи и сазове оно што је претекло од пораза, доведе их у град и одслужи панахиду за душу погинулијех и покопају све мртве у пештеру Мамиљу. За тим почне да се стара о храни обгореле сиротиње, и о намјештању калуђера у опушћеле манастире, и не гледајући на опасност, која му је грозила од Јевреја и Персијанаца предузме да из развалина подигне опет Јерусалим и да поново подигне опалене базилике. Његов најближи сатрудник био је калуђер Антијох, који је оставио манастир Анастасијев и дошао да му поможе. Антијох је био велики краснорјечиви говорник тако, да су његове бесједе утјешиле народ и побудиле у њему наду на бољу будућност. Не гледајући на персијанску поплаву, са свију страна Палестине полете богати дарови и помоћ у Јерусалим. Патријарх Александријски св. Јован Милостиви наредио је својему економу презвитеру Хризипу, те довезао Модесту злата и сребра да подиже базилике; такођер му је довезао жита и вина за становнике, и Јерусалим се поче из развалина поново подизати. Многи манастири и цркве понове се, базилика Возне-

сенија Господњег на Јелеонској гори поново се забијели. Такођер је подигнута базилика на гробници Господњој, премда није била ни издалека слична оној првој. Онијех првијех ходника и коланада већ није било и мјесто првог једног општег храма, Модест је морао подићи четири одјелите цркве. Тек што су се те цркве довршиле, а Модесту је дошао да се крсти један персијски војник — мученик Анастасије Персијанин, који је оставио војску и отачаство и дошао у Јерусалим да прими Хришћанство и пошто је пробавио неко вријеме у манастиру Анастасијеву, пође у Кесарију, а отолен у Ветсалоју, гдје је и примио мученички вијенац.

Но тек што се Јерусалим у неколико опоравио, а поклоници почну долазити са свију страна свијета и трговина почне опет чинити свој промет као и прије. Јерусалимски грађани чим су мало опоравили се и позаборавили страшну казну, а они су опет почели да проводе свој живот лакомислено и раскошно, од шта их није могао одвратити ни краснорјечиви језик Антијохов, нити грозна посланица страдајућег у ропству патријарха Захарија. Палестинско свештенство, којег још није било научило њихово гнусно дјело раздора, такођер је почело — у мјесто слоге и мира — да брбље води свој сатански занат — борбу око власти. Дјела, која је осудио Модесту около поправљања Јерусалима и подизања цркава и манастира истицали су га као правога чувара осироћелог престола Јерусалимске патријаршије; но Сергије, епископ Јонијански, налазећи потпору у Константинопољском двору, присвоји себи звање „надзорника“ патријаршеског престола и почне постављати по Палестини епископе, и таквим је начином добијао за се присталице, али га исто Стефан Дорски и већи дио епископа и калуђера није су никако признавали, него су придржавали једнако права Модестова, и епископ Дорски послије неколико времена пошао је у Рим, да се жали папи Хонорију на властољубиве претензије епископа јонијанског. Крај овој борби учинио је повратак из ропства патријарха Захарија, чему је узрок била побједа цара Ираклија над Персијанцима.

Пошто Персијанци разруше Јерусалим, они дођу с војском са једне стране до Јегипта, а са друге стране до у Халкидон. Само још једини Восфор дијелио је њих од Константинопоља, који је са западне стране већ био ошкољен Аварима. Цар Ираклије замоли Персијанце за мир, но услови, које су му предложили Персијанци такви су били, да се Ираклије ријешило да бјежи у Африку, но погибија његовога бродовља у Среди-

земном мору, којег је он са пошљедњијем драгоцјеностима послао пред собом у напријед, приморају га да остане у Константинопољу, пошто већ није имао пута никуд, и да предузме пошљедњу борбу са Персијанцима.

Са оваквом намјером Ираклије се привидно сагласи на услове Хозројеве и испроси у њега неколико времена, да тобож поради да те услове оствари. За тијем у договору са патријархом учини зајам под залог црквенога имања. Оваквијем начином пошто добије неколико новчанијех средстава, тада један дио новца употреби да наоружа војску противу непријатеља. Искусни и вјешти војници Маврикијеви и Фокини већ готово нијесу у животу ниједан били, те прије свега морао је да најприје уреди и научи војску, па тек онда да се бори са непријатељем. У том послу помогли су му и бродови, који су и спасли Византију, као што су некад спасли Грчку, коју су били заузели непријатељи. Са некијем дијелом војске Ираклије остави Константинопољ и изведе се иза леђа непријатељу у Скандерумском заливу, који је дијелио Сирију од Киликије. Положај, који је изабрао Ираклије, био је сасвијем zgodan. Он се налазио међу роднијем равницама Киликијским, које су ограђене са једне стране морем, а са друге три стране готово непролазним и шумом покривенијем бреговима од Тавра и Амана у Персијанаца није било бродова; њихови разасути баталиони по Малој Азији били су доста мали да стану на пут Ираклију; а кад би војска Персијанска, што се налазила у Халкидону, и кренула за Ираклијем, ту би јој требало доста времена; да би Ираклије могао лако опремити се и да га мушки дочека. Нимало не губећи времена Ираклије одмах позове у помоћ околна племена, која су најмање пострадали од поаре Персијанаца, за тијем саједини оно војске, што је било са Крисом, у Канадокији. Из тога пође и закучи Ликију, Киликију, Памфилију и остале области, које су се налазиле около обале и путем је непрестано окупљао около себе нове војнике од којих је обучавањем створио вјеште и искусне легије војника, који се ни мало нијесу устрашили изаћи на сусрет великој сили персијанској. Персијанци чујући, да је Ираклије опремио војску, побоје се предјелима около Еуфрата, и главна персијанска војска и снага, која је била у Халкидону, крене отолен на Ираклија. Овај кад опази да иду Персијанци, попусти им, те уђу у клисуре и кланце тавријске, па онда удари на њих испријека и „зада им јаде без лијека“ и обрати их у бјегство. У пет бојева, један за другијем, Ираклије потамани пет персијанских армија, пријеђе

преко Тигра и Еуфрата и дође де Ктезифона и утабори се да зимује у Таврису. Но оvdје дођу код Ираклија посланици из Персије и кажу му, да су персијски великаши убили Хозроја, а нови цар Сироје да их је послао к њему да уговоре мир, и мир буде уговорен. Персијанци се одреку од својих добивених земаља и задовоље се својим старијем границама, ослободе све заробљенике и цијели плијен, у који број спадао је и Часни Животвори Крст, и оваквијем начином Ираклије потпише мир и свечано се поврати у своју престоницу, гдје је остао до прољећа, а тада је пошао у Палестину.

На повеликом растојању од Јерусалима срету цара патријарх Захарије, настојатељ Модест са осталијем свештенством и монасима и са грађанима Јерусалимским носећи запаљене свијеће и кадионице. Одавде сви заједно упуте се, славећи Бога, пут Златнијех врата. Цар Ираклије сам је носио Часни Крст, а код Златнијех врага скинуо је царске хаљине и обукавши се у просте сиромашке хаљине ¹⁾ понио је Крст ијешице пут храма гробнице Господње. Часни Крст кад је био плијењен, патријарх Захарија запечатио га је својијем печатом, и Персијанци нијесу се усудили да га отворе, него је ^{НАСТАВНИЦИ} ^{ВРЕЋА} ^{ДОДАО} ^{ЗДРАВ.} Улазећи Ираклије у храм на гробници Господњој предаде Часни Крст заједно са ковчегом патријарху, а овај га са амвона покаже народу, гдје хиљадама грла одговорило му је са усклицима. Јерусалим је био утјешен и у част повратка Часнога Крста установио се празник, који је убрзо сливен са празником његова „Обрѣтениа“ и освећења храма гробнице Господње.

За вријеме свога борављења у Јерусалиму цар Ираклије постави на снагу и потврди указ римског цара Адријана, да Јевреји не могу никако становати у Јерусалиму, и ослободи Палестину од свијех државнијех данака и дација, а патријарху предаде за манастире и остале цркве богате дарове.

1) Кад је Ираклије дошло Часни Крст до златнијех врата, ту буде обустављен невидљивом руком и није могао даље ни крочити. Патријарху буде дарована прозорљивост и видио је ангела, гдје стоји на вратима и говори: „Господ наш Исус Христос лије овцијем вратима у таквијем хаљинама проишо тај Крст.“ Патријарх тада рече цару: „О царе! Господ наш, Исус Христос није у таковијем хаљинама овудије проишо тај Крст, него свуди своје царске хаљине.“ Цар са смиреношћу свукао се, обукао сиромашке хаљине и без икаквог заустављања понио је Часни Крст до на Голготу. (Преводилац).

С пута каноничне визитације Његовог Високопреосвештенства Господина Митрополита Митрофана по Захумско-Расијској Епархији.

Приближио један из Његове пратње.

(Наставак.)

Између осталијех у пратњи Г. Митрополита био је и даље Г. Живко Шибација, капетан, и Урош Шаулић, капетан језерски, и официр Г. Вуле Кнежеввић.

Идући на путу у Језерима наишли смо на неко прастаро гробље. На великим надгробним плочама виде се неке људске слике и разни знакови. Натписа, баш што је важно, не могах виђети, а и да их је било, то је дуго вријеме изгладило.

На 4 часа послје подне истог дана 19. јулија приспјели смо на село Новаковиће. Овдје на једноме лијепоме и узвишеноме мјесту Жугићи граде нову цркву. Г. Митрополит свратио се, те је радњу благословио прегледао и дао инструкције за даљи наставак радње.

Код ове цркве окупио се бјеше народ из села Новаковића, да преусрете свога духовнога пастира. Г. Владика поучио је народ и послје отпочинуо под ладником, који је био нарочито за то учињен.

Послје једнога часа одмора продужили смо пут даље. Више Буковице срели су нас Дробњаци са командиром Јованом Ружићем. Пред саму ноћ приспјели смо код цркве Буковичке храма св. великом. Георгија. Послје обичног молествија поучен је народ и отпуштен кућама. Стан био је одређен код Марка Ђућила, доброка Херцеговина и јунака, родом из Невесиња.

Дана 20. Јулија у јутро зором кренули смо из Буковице за Шавник, гдје је имала бити архијерејска служба. На Ивицу изишао је у сретање финансијски капетан Г. Никола Нејмаревић са Шавничанима.

Пред црквом у Шавницима, храм св. Георгија, бјеше окупљен велики народ.

Иза малога одмора почета је Божанствена служба. Уз Архијереја учествовали су у служби свештеници: Милосав Томић и Алекса Жугић. Иза литургије држат је парастос за блаженопочившега Великога Војводу Мирка Петровића.

Послје подне прегледани су регистри и нађени у реду.

Шавник је једна од најмањих варошица у земљи, али је положај врло лијеп, што причињавају ријеке Тушина и Буковица, које се овдје сретају. У овако малој варошици изненадило је нас то, што су овдашњи трговци са учитељем Костом Лучићем саставили пјевачко друштво, које је доста хармонично отпјевало и ван цркве неколико пјесама. Ово служи на част Шавничанима.

Дана 21 јулија рано у 5 сати у пратњи г. капетана Грубана Церовића, командира г. Ружића и других главара и свештеника пошао је г. Митрополит, да посјети цркве: у Превишу, Годијељима, Грабовици, Комарници, Дужима, Дубровску, Пошћењу и Петњици. Код сваке од ових цркава наодили смо окупљен народ, те је на сва мјеста г. Митрополит извршио водоосвећење и по дужности поучио народ.

Св. Великом Георгију посвећене су цркве: Превишка, Грабовичка, Годијељска, Душка, Дубровска и Петњичка.

Црква у Комарници посвећена је св. пророку Илији, а Пошћенска Успенију Пресвете Богородице

Црква на Дужима и Петњици старинске су, али обје прилично запуштене. Г. Митрополит наредио је Дужанима, да цркву поправе и дао је упуство, како је имају поправити. Код цркве Душке гробље је било доста на тврдоме мјесту, које је у неколико и уздигнуто около цркве, те црква изгледа ограђена земљом, што како у цркви причинјава влагу, тако и с поља губи цркви изглед и симетрију. За то је г. Владика обиљежио, што се има около цркве очистити и уредити, а гробље је од цркве поудаљио. За ову потребу даровао је цркви Ђуро Маловић један комад ливаде за гробље, за који прилог г. Митрополит дао је свој Архиепископски благослов реченоме Маловићу.

Црква у Петници потребује поправку, на коју сврху г. Митрополит даровао је општини 50 фиор.

Црква у Пошћењу између свију цркава у Дробњаку најљепша је, што служи на част оној општини и општинскоме старјешини г. Ђорђу Башовићу, који је сваком приликом настојавао о напретку ове цркве.

У неким црквама по Дробњаку нашао је г. Митрополит неких икона, које је радила невјешта рука, те ни мало не саодговарају светињи, коју представљају; зато је наредио, да се те иконе другијема у духу православања начињенијема замијене.

У вечер истог дана на један сахат ноћи врло уморни повратили смо се опет у Шавник.

Сјутра дан 22 Јулија у неким домовима у Шавнику, неки побожни хришћани замолити су, Врло брзо, Владика, да се одзвучи „осветио водицу“. Тој побожној жељи духовни Пастир радо се одазвао.

Истог дана около 10 сати из јутра Г. Митрополит благословивши и благодаривши Шавничанима на њиховоме дочеку, отпутовао је на Мокре гдје га је код цркве мокранске, храма св. Апостола Петра и Павла, дочекао народ из оне општине. У цркви извршено је водоосвећење и поучен народ. Ова црква врло је лијепа и добро у свему снабђена, које служи на част оној општини и старатељу црквеном Г. Јоку Полекетићу.

Код цркве општина је приредила свечани објед, гдје је било као и свуда у оваким приликама обичних здравица.

Истог дана пред ноћ приспјели смо у манастир Бијелски.

Сјутра дан 23. Јула у цркви манастирекој била је Архиепископска служба, којој је присуствовао народ општине Бијелске. На служби произведен је за игумана овога манастира јеромонах Проконије Врачар.

Храм цркве је св. великомученик Георгије. На мјесто старе цркве, која је због поривања меке земље порушена, те је ушљед тога пређе 10. год. подигнута ова нова доста лијепа и пространа црква са звоником од три звона.

Иконостај је у доста слабоме стању. Зато је Г. Владика дао наредбу, да се овај бољијем замијени.

На десној страни пред црквом подигнут је гроб заслужноме и врједноме игуману Дионисију Глођаји.

Кад је овај манастир грађен и ко га је градио — не зна се; јер у манастиру не наоди се ниједног документа, који би послужио за објашњење тога.

У колико се дознати може, знатнији калуђери били су: тако звану Јован Савин; Макарије, који је погинуо од турака 1840. год.; Мартиније Чупо Бјелопољан; Серафим Ђачић из Пиве; протојереј Тадић из Пиве; Дионисије Глођаја из Фоче. Садашњи је игуман Прокопије Врачар постриженик пивскога Манастира. Рукоположио га је Митрополит Мостарски пок. Прокопије за дјакона 28 јулија 1866 год., а за свештеника 21 оовембра исте године. Управља манастиром од 1887. године.

Дана 24 јулија из манастира Бијеле преко Малинска отпутовали смо у манастир Подмалинско, гдје је свога Духовнога пастира чекао окупљен околни народ. У цркви последије обичног обреда било је водоосвећење; покронљен је св. водом и поучен народ.

Црква је доста старинска, са лијепијем кубетом без звоника. Озидана је од сиге. Како унутра, тако и споља изгледа врло лијепа и симетрична. Иконостас је мален, али прилично удешен. Положај гдје је манастир доста је стијешњен међу два брда на ријеци Тушини, али је доста лијеп и угодан за живљење.

Храм је цркве св. Архистратига Михаила. Знатни калуђери били су: Серафим из Шумадије; Михаил Ранковић, сада у Рудоме у Херцеговини протосинђел. Сада је настојатељ Јеромонах Викентије Грбовић, кога је блаженопочивши Митрополит Висарион Љубиша рукоположио у м. Острогу за дјакона 15 августа 1881 год., а за свештеника 14 септембра исте године.

Дана 25 јулија из Подмалинска отпутовали смо у Тушину. Пред црквом тушинском окупљен је био народ тушински и укучки. И ту је извршено водоосвећење, поучен и покронљен народ. Иза овога Г. Митрополит држао је парастас ријетком Јермину и јунаку, покојноме Новици Церовићу, који је ~~сахрањен одмах до дрвених врата~~ улазећи у цркву на десној страни. Покојник био је познати родољуб и поштењак, зато нека му је лака црна земља. Црква је у Тушини посвећена св. Георгију. Доста је пространа и лијепа, али неке иконе требало би замијенити бољима.

Из Тушине отишли смо у Тимар. Онамо у присуству окупљеног народа извршио је водоосвећење и народ је напутован на побожно владање. Изишавши из цркве отпочинули смо под ладником, који је био нарочито за дочек начињен, и под којим је био приређен свечани објед.

Црква је малена, посвећена св. великом. Георгију и унутра добро и пристојно снабђена и споља окартана и покривена тврдом лучевином. Овај кров врло лијепо изгледа.

Около 5 часова последије подне повратили смо се на Буан, гдје смо и поћили код Милана Церовића.

Овдје је Г. Митрополит прегледао регистре свештеницима Митру Церовићу и Марку Поповићу Требјешанину.

Г. Митрополит препоручио је Г. капетанима: Грубану Церовићу и Вукашину Кршиќапи, да се као старјешине племена заузму, да учине неке неопходно нужне поправке у цркви тушинској, што су они обећали учинити.

У Косирићима до сада није било цркве, али сада она опћина вруће се заузела, да подигне себи цркву, коју су већ допола и озидали, за коју радњу особито се заузима свештеник косорићки Алекса Жугић.

На Буану међу кућама бијаше гробље, те је г. Митрополит наредио, да се у будуће не смије у њему копати, него да се копају са осталима пред црквом у Тушини.

Гробља свуда по Дробњаку пристojно су ограђена, што показује вриједност племенских главара и побожност народа.

У јутро рано 26 јулија г. Митрополит опростио се са главарима и народом дробњачкијем, благословио је њих и њихово племе и благодарио им на лијепом дочеку свуда.

По положају и простору лијепо је племе Дробњачко. Овога пространог и јуначкога племена капетан је добри јунак, мудри судач и поштени човек Грубан Церовић, а у Ускоцима капетан је такођер добри јунак Вукашин Кршикапа.

Из Буана до Јаворија пратило је г. Владу неколико Дробњака, међу којима и г. Саво Церовић, секретар Великог Суда, који бијаше на допуст дошао код куће, а тако и Илија и Цвјетко Церовићи, ученици гимназије, који су у пратњи одили и до манастира Морачкога.

На Јаворијама срио је путника командир Лука Илин Мијатовић, капетан Горњо-Морачки Милика Војводић, свештеник Шћепан Војводић и други гаавари Горњо-Морачки. Пошто и они прима благослов од духовног Пастира, наставили смо пут даље. Код гробља јаворскога чекао је окупљен народ, који се по планини у то вријеме налазио.

Послије објџа, који је ту био спремљен, отишли смо у Горњу Морачу, а Дробњаци повратили се кући.

Дана 27 јулија у цркви Горњо-Морачкој била је Архијерејска служба, на којој је г. Митрополит држао пригодан говор.

Црква је средње величине, али лијепа са једнијем звоном, посвећена св. пророку Илији; покривена је титлом, која често од снијега страда; зато је племе по савјету г. Митрополита ријешило, да је покрије лучевом јапијом.

Истог дана наставили смо пут за Горњу Морачу.

У селу Оередцима путника је срио капетан и сардар Морачки госп. Ристо Меденица са још неколико људи.

Около 5 сати у вече приспјели смо у Морачки Манастир. Пред манастиром Г. Митрополита срио је баталион Морачки, коме на чело стајаше командир Г. Живко Ђ. Јоковић. На портеним вратима срели су свештеници у одеждама са игуманом Михаилом Дожићем на чело. Игуман је поздравио путника сходном бесједом, у којој је напоменуо корист митрополитовог путовања, и заслуге, које је Он учинио Манастиру и племену Морачкоме за вријеме свога десетогодишњега пребивања.

Послије обичнога обреда у цркви Архипастир дијелио је Архијерејски благослов окупљеноме народу.

Сјутра дан 28. Јулија била је архијерејска служба са пригодном поуком народу. Читав дан у манастиру био је велики народ, који је више пута Духовнога Пастира изазивао, да међу народ изађе. Владика је то и чинио; јер је знао, да га народ жели видјети и да га нешто више, него ли које друго племе, као особито за својега сматрају зато, што је Он у њиховоме племену 10 година, као управитељ манастира и учитељ народне школе, живио.

Црква Морачкога Манастира колико по својој стародревности, толико и по својој величини и љепоти најзнатнија је у Црној Гори. Њу је у почетку друге половине XIII вјека, 1252 год. подигао Стефан Немањић син великога Њаза Зетскога Вукана. Црква је озидана од сиге (туфа) са великијем и величанственијем кубетом. Унутра сва је изобразена,

Пређе двије године покривена је (као и мала код ње налазећа се старинска црква св. Николаја) лучевијем кривом, кога је израдио вјешти немар г. Максим Војовић из Пријепоља. Овај кров запао је преко 11.000 ф. али просто било зато, што краиш ову дивну задужбину и што може трајати пуна два вијека без икакве поправке. Сувишно би било овдје описивати манастир овај, нешто су га опширно описали Г. Митрофан Бан, садањи Митрополит, још кад је био овдје настојатељ, а тај је опис излазио у више бројева „Гласа Црногорца“ у почетку 1876 године, и учитељ г. Андрија Јовићевић у нашој „Проевјети“ 1893 год.

Знатни настојатељи манастиреки били су: игуман Макарије, Тома и Јеромонах Лука (живјели су у 16 в.); јеромонах Мојсеј, Игуман Макарије игуман Исаија Кокотовић (у 17 в.); игуман Стево из Србије, архимандрит Агесптије Шундић из Жупе, арх. Димитрије Радојевић, јеромонах Никодим Ђурђић оба морачани; арх. Висарион Љубиша и арх. Митрофан Бан оба послѣје митрополити црногорски.

Од 1879 год. настојатељ је манастира игуман Михаил Дожић, кога је 24 марта 1869 год. рукоположио за дјакона блаженопочивши Митрополит Иларион Рогановић, а за свештеника 17 децембра исте године.

Истог дана г. Митрополит прегледао је парохијалне регистре свештеницима: Шћепану Војводићу, Милуну Меденици, Раду Вујисићу и Видаку Отовићу.

Дана 29 јулија из Мораче г. Митрополит отишао је у Ровца. На граници Ровачкој среда га је чета међурјечка и допратила до цркве храма св. Луке на Ђешама. Код цркве билаше окупиан народ, кога је Архипастир поучио и похвалио њихово здување око поправљања и уљепшавања цркве, кога је потоњих година тако уздржан да би то довољно било, да је у којој од наших вароши. Овакви напредак служи на част вриједноме свештенику Милошу Јовановићу и његовим добротворима парохијанима.

Иза тога настављен је пут даље и на ријечи Мртвици срела је Митрополита чета Горњо-Ровачка с капетаном Пунишом Влаовићем. У вече пријели смо код цркве у Мртво Дубоко.

Сјутра дан 30 јулија г. Митрополит прегледао је цркву и наредио, да се направи звоник за три звона, да се отворе већи прозори, да се прошири олтар и да се направи гроб пок. јеромонаху Јосифу Булатовићу, који је овој цркви оставио преко 2000 флорина, којима црква и данас располаже и од њих узима добит. Покојни јеромонах Јосиф преселио се у вјечност 1874 год.

Храм је цркве Успеније Пресвете Богородице, и она је саборна црква свију Ровчана.

Прегледавши и наредивши Г. Митрополит наставио је пут даље, и петог дана освештао цркву на Гробље у Горњим Ровцима, посветивши је Св. Чуд. Николају. Овдје на служби Г. Владика рукоположио је за дјакона Лазара Дедића из Шаранаца. Ова обновљена црква малена је, али врло лијепа и унутра има прилично благољеније.

Ово служи на част овој општини и официру Јовану Булатовићу, као настојнику ове радње.

Послѣје објда Г. Митрополит прегледао је регистре свештеницима: Милошу Јовановићу, Лазару Булатовићу и Петру Мишићу.

Истог дана на повратку опет у манастир Морачу спремили су Морачани из Ранчевине и Прекобрђаније вечеру, коју су своме Пастору

не далеко од манастира на путу изнијели. Г. Митрополит видећи њихову к Њему оданост и љубав није им позив одрекао.

Ту ноћ преноћили смо опет у морачком Манастиру, па сјутра дан 31. Јулија кренули за Колашин.

На Црквини Морачани високоме путнику приредили бјеху објед, који је Он изволио примити. Иза обједа Г. Митрополит благодаривши Морачанима на дочеку, изјавио им је, да ће се Он са најпријатнијом успоменом свагда сјећати оне љубави и оданости, коју су му Морачани указивали кроз пуних 10 година његовога живљења у Морачи. Те ријечи духовнога пастира тако су одушевиле соколове морачке, да су сви редом приступали и пољубили архијерејску десницу пожеливши му сретан пут и опет међу њима брзи повратак.

Истог дана на пола часа далеко од Колашина срели су Владика Колашинци, на чело којих бригадир г. Мирко Павићев Влаховић.

Код цркве окупљен бјеше велики народ из цијеле колашинске околнине. Иза обједа у цркви духовни пастир благословио је народ. На уласку у варош поздравио је путника Милован Меденица говором пуним оданости, коју говорник од стране становништва изјављиваше своје духовноме пастиру, истичући у говору заслуге високога госта, које је он учинио за ово мјесто у вријеме потоњег рата, кад је и Колашин ослобођен од непријатеља.

Сјутра дан 1 августа била је у цркви колашинској архијерејска служба и парастос за блаженопочившега Њџаза Давида првога.

Овдје је истог дана за свештеника рукоположен био дјакон Лазар Дедећ.

Истог дана г. Митрополит предледао је регистре свештеницима: Новици Симићу, Јосифу Мињићу, Саву Рубежићу и Алекси Поповићу.

Дана 2 августа у сјутро рано г. Митрополит поздрављен од народа колашинскога продужио је пут за Васојевиће.

До у Речине пратили су путника главари и свештеници колашински. И са њима се поздравио Владика и благодарно им на дочеку на Изласцима у Речинама. Једни се главари повратише у Колашин, а други путника попратише до васојевићке границе.

(Наставиће се.)

Св. Арсеније српски архијепископ.

Св. Арсеније српски кад се родио и ко су му били родитељи, то се баш управо не зна; зна се само то, да је родом из Сријема. Још као млад обасјат благодаћу св. Духа заволи усамљени манастирски злвот и уклони се од свјетске сујете и пође у један манастир, гдје прими монашки чип, и почне се подвизавати. Кад је чуо за првога српског архијепископа — Саву, похита тамо код њега у манастир Жичу, гдје је св. Сава имао тада своју столицу. Тамо кад је дошао, замолио је једнога да га приведе пред св. Сава, и овај му ту молбу испуни. Св. Сава прозирући у њему будућега пастира прими га код себе у манастир Жичу, гдје је св. Арсеније кротко испуњавао све степене послушности.

Послије некога времена св. Сава видећи његову прилежност, постави га за еклисијарха у храм Вознесенски, у Жичи. Он пак добивши ову своју нову дужност удвостручи труд и молитву, молећи се Богу, да му буде помоћник, да ову своју дужност може тачно извршити. Ову је службу св. Арсеније вршио више година.

Св. Сава пошто је уредио српске епархије и пошто намисли, да путује у св. мјеста, постави Арсенија за игумана жичког, и повјери му сву управу манастирску. Кад се св. Сава повратио, нашао је све у добром реду, а такође и радње, које су биле предузете, све је св. Арсеније довео до реда, да св. Сава није могао опазити у управи свога одсуства, и то га је много обрадовало.

Св. Сава нареди Арсенију да обиђе унутрашња мјеста српских земаља и да види, гдје би било сходно пренијети архијепископију, јер је Жичи пријетила опасност од сусједних непријатеља. Св. Арсеније обиђе и нађе мјесто у Хвостанским предјелима — доцније назватом Метохија. Св. Сава нареди, да се овдје подигне нова обитељ у име св. Апостола Петра и Павла. Нова обитељ буде названа „Пењ“, а у најновије Пећ, а то због пештера и каменијех клисура, које су биле са источне стране тога мјеста. Патријаршијом је названа за доба Душанова, па све до данас.

Пошто св. Сава добро уреди цркве и успостави у њима ред богослужења по образцу Византијске цркве, намисли да предузме и друго путовање у Јерусалим и на Синај, ушљед чега сазове сабор у Жичу и на мјесто своје постави Арсенија за Архијепископа, а он пође. Пошто је обишао и поклонио свим св. мјестима, поврати се, али на путу у Бугарској, у Трнову, престаји се. Св. Арсеније дуго се одрицао да неће примити тај чин, но на пошљетку, видећи тврду вољу св. Саве, попусти и прими се. Св. Арсеније био је вријеме Варавде. Никома није био тежак, чинио је по примјеру својега предходника велику милостину, добрим својим примјером исправљао је поклизнуле на прави пут „духомъ кротости“ и ни био је омиљени пастир својега стада. Управљао је српском црквом 30 година. Изнурен великијем трудом, предвиђајући своју брзу кончину, изабере за живота себи замјеника и произведе за архијепископа Саву II-гога, а он мирно предаде своју душу Богу у Пећи 28 октобра 1263 године и буде погребен ту у цркви.

Кад су, ко, и како његове св. мошти пренесене отуда у манастир Довољу, до Таре, који је данас у развалинама, не зна се.

Како су пак отуда пренесене у Добриловину; како су толико времена стајале у Тарскијем пећинама, доклен их је пренио у манастир Морачки јеромонах Никодим Турђевић, о томе имају по народу читава предања и приче, које не знам да ли је ико покупио.

Пошто је Никодим донио му мошти у Морачу, у којој је био тада старјешина познати „Бан калуђер“, архимандрит Димитрије Радојевић, то Никодим дође с њиме — архимандритом у заваљу, јер је Димитрије хтио да он располаже приходом, који је побожни народ добровољно прилагао, а Никодим хтио је, да он то држи као својину, пошто је он мошти светитељеве ту донио. Никодим се наљути, узме из живота кријући од Димитрија мошти, и по ноћи побјегне. По два дана био је скривен близу манастира, јер му се мошти нијесу давале носити. На пошљетку, пошље дуге молитве и поста и заклињања, мошти му постану лаке и пренесе их право у Куче. Кучи одузму мошти светитељеве у Никодима и ставе их у цркву, а Никодим се опет врати у Морачу.

Кад Црногорци заузму Куче, узму и мошти св. Арсенија и пренесу их у манастир Ждробаник, некадашњи метох морачког манастира. Свете мошти овдје су почивале више година; вјерни су долазили и не само православни, него и мухамеданци, а и католички арбанаси, и молитвама овога угодника добијали су исцјелење душевно и тјелесно.

По наредби срећно владајућег данас Господара Црне Горе — Њазза Николе I. са великом свечаношћу и литијом његове св. мошти буду пренесене у манастир Коспјерево, 1884 год., гдје и сад почивају, одакле „озаряетъ лучами чудесъ Черногорию и вся сербскія окрестныи смраны.“

Н. Богословац.

Приложак грађи српскога рјечника.

написао **Ј. Рогановић.**

(Свршетак.)

Кал, у В. значи глиб, блато, а овдје значи онај глиб, што се накупи у чибуку од дувана.

Калијеж, спрдња, брука. Направио се од њега калијеж, звек и чакалица (у В. је само глатко).

Калијеж, жена, која учини нешто рђаво.

Калијежити се, брукати се (у В. калижити се).

Кадуч, буре, бацање доње стране, а у Црној Гори кадуча заклопом, ће обично брашно стоји. Све делије у димије, а у кадучу брашна није.

Карате, суд од двије или више особа, кад које да неког глобе за пријеступ (у В. стоји карати, а значи плата кметовима или судијама од оних, којима се суди).

Киљан, циљан, дионик од камена, којим се раздјељују баштине, дионице међу сусједима или брањевина (забрани од шуме). Киљан се још зове гробни камен, са којим се означаје у мјесто крета. Кад неко некога хоће да прокуне каже: „Киљан ти се на главу поперо.“ Овај му одговара: „А тебе Бог поживио, па се не стекло ни мени ни теби.“

Кнего, свекар. Тако се говори у Васојевићима. Има једна причаца. Био један човјек сиромаш. Ожени сина. Снаха му стала плакати од зиме слабо ођевена. Кнего ће рећи: „Не плачи снашо моја, срубихе ти кнего зубун,“ (скројиће ти свекар корет). А она ће на то одговорити, у мјесто скројиће ми свекар: „Срубихе ми кнего.. и т. д.

Кожле, јаре (у В. козле).

Кожлетина, месо или кожа од јарета.

Колеж, кукање.

Колежити, кукаати.

Колежница, жена, која плаче и кука.

Кољара, колера. Кад је била у Црној Гори кољара, пошто је престала таманити људске животе, људи су по том узимали све хаљине што су имали бацали их и горели у какву ископану рупу, коју су последије тога морали заорати два човјека имењака или два близњака са два вола једнака или близњака, како се нигда више не би повратила,

Котарина, кошпић од прућа танког, у коме жене и људи носе гној на баштину или доносе кући руметин, кртолу, грожђе и т. д. (у В. стоји котарица, котарка, котаричица).

Котроба, врч, крчаг.

Крабос, мужјак од рода најотровнијих змија.

Крабосица, то исто, али женка. Каже се у проклетству: „Крабосица те целивала.“ (у В. стоји краосица и кравосица).

Кракало, види шкромало (у В. кракало значи пријелаз преко воде).

Кркор, закржљало шибље.

Кркорача, закржљала шибљика.

Кркорити, кржљавити (у В. значи кркотати, цвркоћати).

Лабудина, шужбина.

Лашње, лакше.

Ласње, лакше.

Лаштати, исти, истовјетни. Ама је то он, ма ти божја вјера, лашти лаштати.

Лашти, то исто.

Левада, опреза.

Лемиште, смет.

Лига ⁷⁾, слуз.

Лигање, слузавост.

Лигати, тужити се, гадити се у желудку. (у В. значи лизати и лијегати).

Лиња, лињање (у В. лињање).

Лист, пића дубова или задоветна што се даје преко зиме бравима (у В. значи перо, брч и некаква морску рибу).

Листити, брати, слагати. Што листиш то тако немилце? — Ко може осим ђавола листити човека?

Листра, пера од куће, на којима поклају крајеве шљемена. У В. се не види право значење.

Лишника, суха обршћена грана храстова или јасенова.

Лишњак, стог од дубовог листа, јасеновог или зановетног.

Локањ, повећа рупа у камену ће се вода стаче, која служи за напој бравима (у В. докњањ).

Мађупница, неваљали човјек или жена (у В. друго значење).

Маждрац, глупи и неотесани високи и дебели човјек.

Маждрница, то исто женска.

Макања, закржљали човјек или мало дијете.

Манат, плешљив.

Мантење, имање.

Мањати се, проћи се, оставити. Мањај работу. Мањај ми се аманта ти божјега. Мањај се ђавола. Мањај се, молим те и капом и доламом.

Масаница, јело од хљеба на маст. Масаница масила, Варварица варила, а Кусача кусала.

Махлија зорни човјек.

Мастио, (машћело), перионица, суд за прање.

Међавило, (међавиште), палица на дну са врчком, којом се мете у стапу и мућка млијекко, те се вади масло.

Мина, лагум у камену за ломљење.

Минавање, лагумање.

7) Љига? Љигав? v.

Мињати, лагумати.

Миритање, заслужност.

Миритати, заслужити.

Млаћеница, оно што остаје од кисјела млијека, пошто се измете масло.

Млијечњак, справа ће се држи млијeko оплетена од прућа или сло-жена од дасака.

Мозољ, жу.љ.

Мркач, ован који пари овце (у В. мркаљ).

Мртобака, тиква, бундева.

Мурица (мурo), име малог ђетиџка кад му се тена.

Муханат-а-о, осјетљив-а-о, (у В. значи именицу).

Мући, могуће.

Мучњак, скроб за свиње.

Мучница, кубасица од брашна, (у В. суд у млину за брашно).

Набркати, начунати⁸⁾ више него што треба. Ти можеш набркати, али ти ја нећу платити.

Навака, срећа, судбина. (У В. значи што је човјеку одређено појести за живота).

Настир, именица од настријети.

Небавац, сиромах.

Незар, уговор између двије особе или два мјеста за препуштавање стоке у заједничко пасиште.

Несмајан, неотесан, нескладан.

Нечемуран, слабуњав, мфушан.

Њушкало, шпијун⁹⁾.

Облутница, обли камен, (у В. облуне, облутак).

Овизан, бистар, научен. (У В. глагол овизати¹⁰⁾.)

Огуљов, покварен човјек.

Одора, спрема. (У В. плијен отимачине.)

Одргов, покварен човјек.

Одртуша, то исто женска.

Ожишњак, справа за ожице. (У В. ожичњак).

Ожуљов, покварен човјек.

Округ, округла штица на којој жене преносе хљеб, док је још у тијесту у упрету.

Омар, шипраг.

Онеђати, нагрдити.

Опас, завјетни прилог у цркви у сирu о Спасовудне.

Опека, изгоретина, лијепо мјесто према сунцу. (У В. опека=цигла).

Опетаца, обувајућа опута¹⁰⁾ иза пете на опанку.

Опешовати, (? У.) понављати.

Опеченко, изгорели човјек или који је сасвим огрезао у безобразлуку.

Опеченица, то исто женска.

Опеченак, истрајни човјек у нечем или скроз покварен.

Опијуша, подмукла женска, а значи и име једне мале животињце, која као комарац на човјека насрће ноћу и пије му крв.

8) Није добро, него одвећ учињети оно, што у В. значи бркати.

9) Није потребе тако тумачити, него : онај, који њуши, њушка.

10) Боље рећи обувача (в. В.)

- Опркат, настран.
 Опрчаница ¹¹⁾, укројена кожа, којом се крпе прели опанци.
 Осињак, саће осије, ће се излегу.
 Острагун, пушка ¹²⁾, која се озада пуни, а широке је цијеви.
 Острагуша, то исто али нове системе.
 Острва, розга, колац који се меће уз лозе (у В. значи чукаљ у кући ¹³⁾,
 о којем пушка виси).
 Отучница, неваљала женска.
 Отучњак, {
 Отучов, } то исто, али мушки.
 Офојити, ударити прутом или неког у рачуну преварити.
 Пањега, рупа.
 Пахач, справа на чем жена што чисти.
 Патарица, дрво на којем се суши месо више огња (у В. значи само
 некакво дрво на самару ¹⁴⁾). Патарица се каже и човјеку, који је незграпан.
 Пелијеш, крај у суда (каква? У.)
 Пињата, суд од мједи, у ком се вари.
 Пињатица, то исто мање.
 Пиша, ћилибар на камишу у сисије или у цигарице.
 Пожмс, неваљао човјек.
 Пожмиреп, то исто још јаче речено.
 Пожмуља, то исто за женску.
 Подић, окола опрчаница подигнута сједала од камена уза зид. Подић
 се каже и за њиву подграђену вјештачки у каквом стрменитом брду, да
 вода земљу не би сипјела.
 Празити, види кристи.
 Превиијуша, жена, која много премја и премјудрује.
 Протргнути се, прерадити се (у В. значи прекинути се).
 Преходница, овца од три године (у В. значи звијезда).
 Пријеплет, украси од оиуте на опанке.
 Пркљање, брбљање.
 Пркљати, брбљати.
 Прпош, сухо ђубре од коза и оваца.
 Прч, јарац који козе пари.
 Прчалап, клип у лука или козалаца.
 Пружало, види шкрокало.
 Распичити, раставити, разглавити: Распичи одар, да се ишчисти.
 Риров, човјек који непрестано једе, а ружно.
 Рогуша, овца, која има рогове, а каже се и за жену, која се сматра за
 вјештицу. Е баш је права рогуља, у глави би очи завадила, а у небо орла
 устријелила (у В. значи крају).
 Рогна, то исто за жену.
 Руметиновица, хлеб од руметина, кукуруза или од колomboћа, како
 га у Васојевиће зову.
 Савардак, колиба.
 Сакати се, тискати се, хрвати се.

11) Има опрчаница (в. у В. пријечати).

12) Тако зову топ, а пушка је острагуша.

13) Острва је једве, а чукаљ друго, и за исту цијељ служе (в. у В.)

14) У В. је П а т а л и ц а самарна штица. У.

Саљетак, јарчић од двије године.

Сампилацан, сам самцит.

Сента ¹⁶⁾, лијепи положај.

Срвити, уредити и свршити.

Сисија, лула или луша.

Симсија то исто.

Сједник, сјело (у В. сједиште, сједница).

Слстити, утаманити, скупити.

Сољара, кућа, складиште за со или справа у кући, у којој се држи.

Спрцаги се, сломити се (у В. угнати говеда у тор ¹⁰⁾).

Спица, оштра палица.

Спич, клин од дрвета. Значи и мјесто.

Стани ¹⁷⁾, каже се за непомични камен (у В. је становити).

Станевнићи, мјесто у Боци Которској.

Спичити, састављати. Мајстор спичи врата. Дрвођеља спичи одар.

Срубити, скројити.

Стојалан, дрво које се држи у руке кад се врше (у В. стојак).

Стрнити, смести.

Сутурњак, сметењак, сутура, сметењак.

Таоноветери, трећа прошла ноћ.

Текун, комад (? У.) (у В. коло тчак).

Тендаруће, посуђе (?) у В. *тедарућ* — bene, commode ? У.)

Темељ, добро имање (у В. само темељ у кући).

Тећи ¹⁷⁾, парење у коза. (У В. значи само зарађивати.)

Тињати, мало горети. Отац тиња тек што се није угасио.

Тљајити ¹⁸⁾, сањати, али невати што.

Тобож, сањим. (У В. стоји тобоже).

Травник, врло опасна болијест, која се на чојску појављује у облику
кпле. (У В. значи град у Босни и травињак.)

Трешљака, трека. (У В. тршљака и трека.)

Трниште, мјесто где се нешто стрније.

Траун, пошљедњи синчић у мајке.

Трзунити се, мазити се.

Трзуница, пошљедња ћерка у мајке.

Трзунче, пошљедње дијете.

Ђака, женско име.

Ђаономадне, трећи дан, који прође.

Ђепови, справа од два дрвета, са којом се врше, онај дио (дрво) што
се држи у руке зове се *стојалан*, а онај којим се врше *шибалан*.

Ђикавац, мала животињца, што се с прољећа појави, а име то је
добила, што издаје из себе глас: „ћи ћи ћи“.

Ђић, мраз, студено вријеме. (У В. иње).

Ђићери, ишти, сасвим слични. Ђићери је отац то дијете. Још значи:
умало, замало. Ђићере ме длаке не уби. (У В. је именица без значења.)

15) Да није Nom. с њ нат, Gen. с е н та; или као у В. с њ т, што значи завичај?

16) Али не у reflex, него у act. значењу.

17) Ст а њ и ?

17) Како се у говору на равне начине каже?

18) А и тљати: болик тља. тијем народ овначави ону несвјестицу, тешко ставе,
обично пред смрт, кад болесник спава, или се тако чини. У.

Ђићо, мушко име.

Ђиу, глас пилета.

Ударац, опасна више пута смртна болијест, која се појављује у трулењу меса. (У В. значи дио нападне војске).

Упрећњак, упрет. (У В. упрет.)

Фасно, лажно, покварено, болесно.

Хакати, букати, парење свиња.

Хакач хак, вепар за парење.

Хангарија, ситница, беспослица.

Хомпа, парта, странка. Значи још тежњу, жудњу на јело или пиће испред смрти.

Цигарица, справа у коју се удијевају цигари.

Цигар, умотан дуван у картицу за пушење.

Циљан, види киљан.

Црвеница, црвена земља.

Чакалица, говорљиви човјек, а значи и зли глас. Стао се с њим звек и чакалица.

Чар, (? У.), љепота.

Чари, мађије.

Чеса, чега.

Чурук, зазор, срамота. Чурук му је тамо ићи. (У В. покварен.)

Шашалаондан, четврти дан који је прошао. (У В. шаондан).

Шеста, шестар у бачвара за мјерење дна и дуга.

Шибалан, шибак (види Чепови). (У В. шибак.)

Шкољ, руфа у међи Тликуше. (У В. се не види значење)¹⁹⁾

Шкор, отровна змија.

Шкрња, трупка (У В. јсенски надимак).

Шкуљина, рупа у међи или савијаш.

Шужбина, омотач, који покрива клас од руметина.

Шужбати, тргати те омотаче с класова.

Шужбање, вршење тог рада.

Шута, коза без рогова.

Није ми познато, али можда, да је неко некоју од ових ријечи објелоданио негдје. У томе случају нек ми се не припише у гријех, што сам то опетовао.

19) Шкољ у В. значи острво.

У.

***

Ц В Ј Е Т Н И К Д У Х О В Н И.

Афоризми.

(Паставак.)

Дужност старјешина.

Многи господаре и владају над људима, али су сами робови својијех страсти. (Св. Тихон Задонски).

Треба се најприје научити управљати собом, па тек онда другијема (Он).

Није наметно тражити, да ким управљаш, а још сам собом управљати неумијеш.

Владару! Ако хоћеш да се покријеш славом, испуњавај и покоравај се законима твоје владе (Вилант).

Ако си ти постављен над људима, то не заборављај, да је над тобом Бог (Кол. 4, 1).

Они, који изричу суд на земљи, треба да се боје од суда Божијега на небу.

Сјећај се, судијо, и не заборављај, да ћеш и сам бити суђен, и мање ћеш гријешити, (св. Григорије Богослов).

Понашај се према потчињенијема онако, као што желиш да се твој старији према теби понаша (Амвросије Равдју).

Немој бити сасвијем строг за мале пријеступе, као тобож да си ти са свијем праведан, и не изобличуј често, јер је то теготно, и навика на изобличавање доводи потчињене до неосјетљивости и немарности (Ава Доротеј).

Гледај, да они што су ти потчињени љубе те, а не да се боје од тебе; јер од бојазни рађају се лаже и лицемјерство, а од љубави — истина и срдачност (св. Димитрије Ростовски).

Божије провиђење учињело је, те матица нема жаовице, јер би све пчеле поуједала. Ово је први образац за главара, који мора бити благ, правичан, а не гњевљив и злобан, те тијем да упропашћује своје потчињене (Он).

Не вјеруј брзо онијема, што ти приносе, него на једно ухо слушај њих, а друго остави ономе, да одговара па то (св. Тихон Задонски.)

Добро је помилovati грешника, али је још боље неоптерећавати праведника (Филарет М. Московски).

Доброта без чврстоће јест слабост (Књаз Долгоруков).

Дужност је имати сажаљење према пороцима (св. Григорије Двојеслов).

Посвећење за епископа Петра Првога Митрополита Господара Црногорскога.

* Г. А. Александров, професор казанског универзитета, на свом љетошњем путовању по српским земљама, у Сријемскијем Карловцима нашао је у патријаршијској архиви више списа, што се односе на посвећење за епископа Петра I, Митрополита-Господара Црногорскога, које је извршио Карловачки архиепископ и Митрополит Мојсије Путник са епископима: вршачкијем Вићентијем Поповићем, бачкијем Јосифом Шакабентом и Карлштадскијем Јованом Јовановићем — 13 октобра 1784, који дан досада није био тачно утврђен у историји нашој.

Од тијех акта доносимо нашим читаоцима слово, што је новопосвећени епископ изговорио последије освећења, и писмо, којим је митрополит карловачки извијестио свештенство и народ црногорски о истом посвећењу.

I.

Превосходителѣишии высокопреосвященѣишии и высокодостоинѣишии Господине
Архиепископие и Митрополите!

Безпрекословно сіе естъ, да всякий благоразумный человекъ тогда, егда каковую вещь, достоинство, или другое каковое либо добро, которое

не токмо ему, но и многимъ инымъ людямъ честь, славу, ползу и спасеній быти можетъ, приобрищеть, особитою радостію возрадуется, и радости своее знаки, не сокрывая въ себѣ и прочіимъ открываетъ. Я, хотя и недостойнныя слуга и рабъ Иисусъ Христовъ, примъ днесъ благословеніемъ и возложеніемъ рукъ вашего Превосходительства и Архіерейства на себе, ощущаю во мнѣ полно особитую утѣху и радость; радость, которая только болше сердце мое обимаеть, колико вищшее число православнаго восточнаго Исповѣданія народа, сея радости купно со мною участникомъ бываетъ. Радуюся ја, видя днесъ надъ мною исполняемую благодать Промысла Божія, но радуюся со мною и вси Православныи Христіане Черныя Горы, Христіане глаголю и дражайшая Паства моя, яже мене и исхотяща за духовнаго своего Архіпастира избрати и сѣмо послати соизволи, радуется и сиче радость мою многогубо и безмѣрно умножаетъ.

Но кто радости сея главнѣйшій виновникъ? По правдѣ сказать, никто такъ, какъ Ваше Превосходительство! Вы бо благонаклонительно и немедленно услышали прошеніе Черногорскаго Губернатора и Народа Вамъ писменно учиненное, вы драговолюно пріймили налогъ и дозволеніе Ихъ священнѣйшаго Цесаро-Кралѣвскаго и Апостолическаго Величества Иосифа втораго о сему данное и егда бы посѣщеніе Божіе на мнѣ, аки при дверехъ града сего нечаянно случившееся неприятствовало было, то бы вы въ самомъ магновеніи, да сиче реку, моего сѣмо приѣзда ускорили исполнить желаніе жаждающаго о Пастирѣ своемъ Народа черногорскаго, ускорили, сотворитъ дѣло намѣренія и посланія моего. Обаче еже бысть, бысть. Се уже все благодатию Божією Превосходительствомъ Вашимъ дѣйствуемою исполненно видимъ и тако прежднихъ всѣхъ неспособностей и трудностей забываемъ. Вся уже непогодная преидоша, а мнѣ и духовной паствы моея радость токмо предстоитъ; за которую Вашему Превосходительству, аки тою достоиннѣйшему и прямому виновнику, а такожде и сослужающимъ содѣйствующимъ же Преосвященнѣйшымъ Господамъ Архіереямъ, ја съ дражайшею паствою моею безсмертное воздаю и предъ престоломъ вышняго всегда воздавать долженъ буду благодареніе.

Правда, да при всей сей радости моея легко бы духъ мой возмутитися могъ, разсуждая, коль великое бремя есть достоинство Архіерейское, и коль тѣшкая мнѣ съ достоинствомъ симъ налагаются обязательства и должности, но и къ сему кромѣ прочіихъ наставленійхъ и примѣровъ Превосдительство Ваше, аки живый и возбудительнѣйшій примѣръ меня особито ободряеть, Чрезъ краткое бо время прибытія моего здѣ собственнима очима видѣли ја, коль многая и различная церковная и народная дѣла толикихъ епархіяхъ съ неуспыннымъ и недреманнымъ трудомъ Превосходительства Вашего по вся дни отправляются; а видѣни сія сильно ободрили ја и аки навикль, какъ тщательно и мнѣ должно Архіерейства яго носити и пенсися, да по данному мною днесъ обѣту, и достоиннѣ пастирь врученнаго мнѣ стада Христова обрящуся, а и надежда любезнѣйшій паствы моея о мнѣ nebudeтъ прелщена, но цѣло исполнится.

Приспѣлъ ја сѣмо подъ сѣнію Вышняго и вся во благое управляющаго Бога, но приспѣлъ, како и всѣмъ, предстоющимъ познато есть, довольно скорбень и печалень; обаче толико болшія радости и веселія исполнено есть при возвращеніи моемъ сердце мое; ибо кромѣ сего, что ја высокое Архіерейства достоинство легко получилъ, имѣлъ ја способнѣйшую прилику живо извѣтитися о правленіи здѣшнемъ духовномъ мірскомъ и монашескомъ,

имѣлъ прилику очезрительнѣмъ быти многихъ добрихъ и похвалныхъ урежденіи и управленіи Вашего Превосходительства. Но паче всего оная отеческая благонаклонность, оная неелестная повѣрренность, оное чрезвычайное, но аки природное челоувѣколюбіе, съ которымъ Превосходительство Ваше меня съ моими пріятии и содржати изволите, неизгладимую печать благодаренія въ сердцу моему оставити будутъ. Возвращаяся убо паки въ данныя предѣлы судьбины моея, ниже могу, ниже хочу престать и возлюбленной паствѣ моей нынѣ въ кратцѣ назначенная, а въ умѣ моемъ глубоко написанная приповѣдать, и сице тую, купно сомною съ мимѣ къ подражанію толь изрядныхъ добродѣтелей возбуждать, а возбужда^н ихъ и меня къ сему взаимными благодарственными и радостными гласы неперестанно Бога сыннаго о благостояніи, здравіи и спасеніи Вашего Превосходительства, яко и всего церковнаго притча и всѣхъ православныхъ всихъ цесаро-кралѣвскихъ державахъ обрѣтающихся христіанъ теплѣйше молити будемъ.

Изволите токмо и Ваше Превосходительство, како и вы Преосвященнѣйшій Архіерее! не само мене, егоже въ служеніе Апостолства причити днесь изволите, но и цѣлую дрожайшую паству мою въ молитви, любви и незабвенной памяти содржати; а ја купно съ паствою моею, хотя и далеко отстоящую и различными бѣдствіями отъ всюду напастуемую во истинному союзу вѣры, любви и надежды съ вами до конца жизни пребыти потщитися и хочу и буду. Аминь.

II.

Преосвященному Господину Епископу, Честнѣйшемъ Архіандритомъ Преподобнѣйшимъ Ігуменомъ и всему Монашескому Братству, благоговѣйнымъ Протопресвітеромъ, Священникомъ и всему Церковному Причту; Благо- и Племениторднымъ Г-мъ Сердаромъ, Кнзюмъ, Боеводамъ, Капетаномъ и всѣмъ обще въ Богохранимой Черной Горѣ, Скандеріи и Приморіи обрѣтающимся Православнымъ Христіаномъ, нашимъ въ Душѣ Святомъ, Отчювомъ возлюбленнымъ, благодать, миръ и благословеніе отъ Бога!

Общимъ именемъ Благородныхъ Г. Старшійшинъ и всего Славнаго Народа Черныя Горы на Насъ по 29-мъ Юніа истекшаго годища отправленное многочисствуемое Писаніе есть Намъ отъ честнѣйшаго Архіандрита Г-на Петра Петровича мужа боголюбзна и благоправна, коего ради произведенія на степень Архіерейскій сѣмо къ намъ послати судите, исправно 17-о Септемвріа текущаго лѣта нерушимо изручено; кое при распечатанію съ особитимъ удовольствіемъ прочитавше, признаемъ себе всему благопоменутому честному Клеру и Славному Народу велики обезанне за оно общее ваше къ лицу Нашему показанное Повѣреніе ради рукоположенія именованаго Г-на Архіандрита въ Епископа вашего. Ову благопріятну препоруку и молбу Вашу, кою равно и Господни Губернаторъ Черныя Горы своимъ на насъ отпущеніемъ высокопочествуемимъ посланіемъ покрѣпити изволил, мы како за особливый знакъ ваше по союзу единовѣрія и закона къ нашей худости объявленне любви съ благодареніемъ къ сердцу пріяхомъ, увѣраваюћи при томъ, да ми оваково повѣреніе ваше навсегда у радостномъ поминанію, а и у народнѣй нашей овихъ странъ писмохранительниці за вѣчиту потомковъ память содржати будемъ; тако и нисмо опознали съ веѣмъ еще усердіемъ и охотомъ задоволство учинити Вашему захтѣванію толико выше, что и отъ нихова Цесаро-Кралѣвскаго Величества Нашего всемативѣйшаго Монарха на то высочайшій указъ и дозволеніе Намъ далосе есть, и Мы еговышепоменуатаго Архіандрита Господина Петра Петровиць,

призвавше благодат Святаго Духа, са присутствовавшими ових краяхъ Г. Епископи, на достоинство Архіереа по уставу Святыя Нашей Православно-восточныи Цркве 13-о дне овога мѣсеца остихомъ соутвердивше его обычноу Архіерейско Сугглію.

Тѣмже ничто више намъ неостаетсе но, будући несумнѣнно естъ, да ће Благодатию Божією жребіе Пасенія воспріяшій Новопосвященный Господинъ Епископъ вашъ Петръ Петровичъ, къ чему и клетвенно обѣщале ест, све оно, що къ благостоянію Цркве и закона, що к' спасенію душъ словеснаго стада ему врученыхъ, и что къ общей ползи отечесчва его и предѣла епархіе ему назначенне служило и изаскавалосе будет, бодро, прилѣжно, вѣрно и уердно дѣлати и учити; тако и веѣхъ ваеѣ обще дужности бытиѣ, Его Преосвященнаго Господина, Епископа у подобающей Почести, Любви и Послушанію имѣти, а меѣу собомъ правога дужелюбія слогу и единомысліе хранити, мирь междоусобный возлюбити, благочестиве вѣре и съ нею спреженныхъ добродѣтелнихъ плодовъ држатиса, вѣрность патриотическу и единомушность у веѣхъ своихъ къ ползи и благостоянію отечества служащихъ предпріятіяхъ и намѣреніяхъ свагда нелицемѣрно и непритворно питати и сагрєивати, кое и мы спомоуѣ духовне любви и единовѣри ко веѣмъ вамъ гореѣи отечески преноруча и совѣтуемъ, а поред усерднаго Нашего у благодати Божии желанія веѣмъ обще всякаго добра душевнаго и тѣлеснаго Наше Архіпастирское Благословеніе посылаемъ, дапно в Карловцѣ 14-о Октоб. 1784 года.

БОЖІЈО МИЛОСТІО
 ПРАВОСЛАВ. МИТРОПОЛІТЪ
 NACIОНАЛНА БИБЛИОТЕКА
 CRNE GORE ДУБЛЕ
 CRNOJEVIĆ

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К .

Јавна благодарност. Вуко Лазов Гленца с Очишѣа, налазеѣи се у Смирни, послао је парохијалној цркви светога Јована Крститеља на Очишѣе слиједеће иконе и то:

Престону икону Спасителєву; Матер Божіју са младенцемъ Исусомъ; Тајна вечера; Свети великомученикъ Георгије; свети Арханѣл Михаилъ; свети Јован Крститељ и свети Николај Чудотворацъ Мирликијски.

Дародавцу Вуку Лазову Гленци на овимъ лијепимъ прилозима, са којима је украсио нашу парохијалну цркву, изриче се најтоплија благодарност са жељом, да га свемогући дуго поживи на корист своје браће и општине.

Очишѣи, 15 декембра 1895.

Очишѣа Општина.

Приложници. Настојаванемъ Командира Живка Токова Ракочевића, приложи једно звоно *Божо Стакојев Симовић* из Раичевине, за душу своју и своје супруге Јеле манастиру Морачкоме храму Успенија Пресвете Богородице.

Марија, супруга сердара Филипа Петровића из Никшића, приложи једну кадоницу од кинєјског сребра храму светога Апостола и Јеванѣлиста Луке у Рубежу код Никшића.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК.

Висока одликовања. Његово Височанство Господар изволио је на Никољдан одликовати: г. Ђура Поповића, гл. шк. надзорника III-јем степ. Данилова реда; г. Роберта Толингера, професора; г. Пера Костића, управљајућег учитеља Никшићке школе; г. Захарију Радичевића, управљајућег учитеља Подгоричке школе; попа Николу Чавловића, учитеља Граховске школе и господина Марка Лековића, учитеља Бољевићке школе IV степеном истога реда; г. Марка Вујачића, учитеља Глуходољског, г. Вуксана Радоњића, учитеља Љеворјечког, г. Божа Средановића, учитеља Његушког V степ.

Грађење школе Ровачке. Његово Височанство наш Узвишени Господар, као брижљиви Отац, старајући се за напредак младежи, благоизволио је даровати 300 фиорина, као помоћ за грађење школе ровачке.

Просвјетна власт, послје дужег и свестраног испитивања, нашла је, да су Ђећа средиште племена ровачкога, и као такво најзгодније мјесто, на коме треба подигнути ново школско здање.

Да се означи мјесто на Ђећама и уреди грађевина школе, препоручено је игуману манастира морачког, господину Михаилу Дожићу, који је отишао на лице мјеста и, на општу корист дотичнога племена и потпуно задовољство просвјетне власти, своју мисију најгачније извршио и предао им упутство за грађење школе и план, које му је послато од просвјетне власти.

Са г. Дожићем био је и учитељ морачки г. Лука Аџић, а ту су били окупљени и главари племена морачког.

Овом приликом Милан Милинковић Ковачевић, честити сељак из Ђећа, даровао је једно рало земље на најљепшем мјесту, на коме ће се школа градити; на чему нека је хвала Милану на племенитом дару. Он је тиме јавно показао жељу за напретком младежи и свога племена и на нај начин вјечиту успомену оставио.

Из Подгорице јављају да је тамо био годишњи испит у Земљодјелској школи под предсједништвом госп. Војводе Пламенца и у присуству господина Мила Татара с Цетиња и многобројнијех одличнијех грађана. Школска година завршила се свечанијем благодарењем у недјељу, па су се дијелиле ученицима отпусне свједоцбе и обилати дарови, који се састоје из разнијех кориснијех пољопривреднијех машина и оруђа, за које је висока влада одобрила ове године 400 фиорина.

Из Подгорице 20 новембра, јављају нам, да је тамо освећена нова основна школа, велељепно здање, које ће дичити Миркову варош, и са којом ће се поносити лијепа Подгорица.

Први овогодишњи родитељски скуп у цетињским основним школама био је у неђељу 19-ог новембра у два сата послје подне. На овом скупу говорено је „о домаћем васпитању — с обзиром на женско васпитање,“ и „о међусобним одношјима родитеља и учитеља.“ За тим је прочитан и објашњен дио „Школског Закона,“ који се односи највише на родитеље.

Присутни су били сви ђачки родитељи, што им служи на похвалу, јер се види, да љубе школу и просвјету, и да се озбиљно старају о васпитању своје дјеце.

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Изашао је 21 број „Босанске Виле“ са овим садржајем: Пјесма: Сјеђаш ли се, од Божићара. — Тици. е чешког М. — Ти одлазиш, од Љубице. Приповијетке: — Срце пл' дигерица? једно сакато разглаголствије од дра Казбулбуца — Узвишени примјер хришћанске љубави, написао Н. Љесков. С руског превео Рад. С. Кнежевић. — Поука: Узроци са којих је економска политика српских краљева старе српске државе била политика слободне трговине и њена еминентност за оно доба, од Мих. С. Полићевећа. — Узимање топа са града спушкога, од Арнаута Палабарда. — Српске народне умотворине Јанковић Стојан и од Главоча Мујо, јуначка нар. пјесма, забиљ. М. П. Јанковић. — Препреден реуз, нар. приповијетка, од Игњата Зеленовића забиљ. Н. Т. К. — Листак.

„Босанска Вила“ излази у Сарајеву два пута мјесечно сваког 15 и 30. Цијена је за све крајеве на годину 4 фор., на по године 2 фор. Ђаци добијају лист за 3 фор. Птетилата и рукописи шаљу се на уредиштвѣ. Неплаћена се писма не примају. Рукописи се не враћају. Писма из Србије маркирају се 25 пара дин.

„Дјело“ лист за науку, књижевност и друштвени живот свеска за новембар изашла је са овим садржајем: — Двије Хајенове, пјесме Змајовине. — Тринаести. приповијетка Бранислава Ђ. Нушића. — Ловћену, пјесма Новице Ј. Никодића. — Наши трговински уговори, од Др. М. Ђ. Миловановића (свршетак). — Последње симфоније, пјесма Р. Ј. Одавића. — Он? написао Ги де Мопасан, с француског превела.*.* Ја питах... пјесма Јувије. — У очи револуције 1848, од Др. Драг. М. П. — Слободи, пјесма Јеф. Р. Шантића. — Прича о Сими Ступици и селу Врачима, написао И. И. Вукићевић (свршетак). — Једна глава из историје јужнословенских језика, од В. Јагића — Суморна мисао, (Јован Гаврило Сјадал), пјесма С. Д. Мијалковића. — Политички преглед од — Ђ — Друштвена хроника: Попис становништва и домаће стоке у Србији, 1895 г. од С. М. П. — Слава умјетности оценокни пролог у 3 слике, написао Стјепан Милетић. — Критика и библиографија: Archiv für slavische Philologie unter Mitwirkung von A. Brückner (Berlin), J. Gebauer (Prag) С. Jireček (Wien), A. Leskien (Leipzig), W. Neehring (Breslau, Stojan Novaković (Belgrad) V. Oblak (Gratz) A. Wesselofsky (St. Petersburg) — heransgegeben von V. Jagić, Siebzebnter Band, 8° 640 стр. (2 свеске), Berlin Weidmannsche Buchhandlung, годишња цијена 20 марака, реферат С. Н. Т. — Деспот Стеван Лазаревић. Историјска расправа, написаои Мат. Станојловић и Мил. Ј. Гајић. Ову је расправу наградила општина биоградска са 400 динара. Издање општине биоградске. — Биоград, Парна радикална штампарија. На 8-ни, 2 л. и стр. 267. Цијена 1.50 дин. реферат С. Станојевића. — Almanach de la question sociale pour 1896. sous la direction de P. Argyriades. Paris реферат С. М. П. — Краћи реферати. — Билешке. — † Александар Дима Син. — Једно писмо Александра Дима.

Открита подиска на 1896 годъ на духовно-академическе журналы „Церковный Вѣстникъ“ и „Христіанское Чтеніе.“ 1) „Церковный Вѣстникъ“ — еженедѣљный журналъ, служачій органомъ богословской мысли и церковно-общественной жизни въ Россіи и за границей. 2) „Христіанское Чтеніе“ — двухмѣсячный журналъ, органъ богословской и

церковно-исторической науки въ общедоступномъ изложеніи. Въ качествѣ приложения къ журналамъ редакция издаетъ: Полное Собраніе Твореній св. Іоанна Златоуста въ русскомъ переводѣ на весьма льготныхъ для своихъ подписчиковъ условіяхъ. Именно, подписчики на оба журнала получаютъ ежегодно бонусомъ томъ этихъ твореній въ двухъ книгахъ (болѣе 900 страницъ убористаго, но четкаго шрифта) вмѣсто номинальной цѣны въ три рубля за одинъ рубль, и подписчики на одинъ изъ нихъ — за 1 р. 50 к., считая въ томъ и пересылку. При такихъ льготныхъ условіяхъ всѣ подписчики „Церковнаго Вѣстника“ и Христіанскаго Чтенія“ получаютъ возможность при самомъ незначительномъ ежегодномъ расходѣ приобрести полное собраніе твореній одного изъ величайшихъ отцевъ церкви, — собраніе, которое по богатству и разнообразію содержанія составляетъ цѣлую бібліотеку богословской литературы ея золотого вѣка.

Въ 1896 г. будетъ издавъ второй томъ въ двухъ книгахъ, с приложеніемъ художественно исполненнаго красками снимка с древнѣйшаго изображенія лица св. Іоанна Златоуста.

Новые подписчики, желающіе получить и первый томъ, благоволятъ прилагать къ подписной цѣнѣ два рубля, въ изданномъ англійскомъ переплетѣ — 2 р. 50 коп.

Претплатни позив. Почетком српске нове 1896. године, овђе у хрватском главном граду Загребу, а под мојим главним уредништвом, почиње излазити илустрован српски шалвив лист **ВРАЧ ПОГАЂАЧ**. „Врач Погађач“ излази (за сад) два пута мјесечно — сваког петнаестог дана — на пуних осам страна велике четвртине и доносиће у сваком броју по двије три шалвиве слике.

За цијелу Аустро-Угарску, Босну, и Херцеговину, Нови Пазар и Црну Гору годишња је цијена „Врачу Погађачу“ само 4 форинта, а за Србију само 10 динара у злату. За сав остали свијет 12 франака годишње. Претплаћује се и на пола и на четврт године. Ади, коме је Бог дао, те може, молим га, нека се одмах претплати на цијелу годину, да не градимо од једног посла два, а за сваки новчић претплате потписани јамчиствојом чашћу.

Поштански рецепис нека служи свакоме као претплатна потврда, а поштарину за претплаћени новац плаћа сам претплатник.

„Врач Погађач“ неће се давати на вересију ни свом рођеном ћаћи.

Скупљачи добивају на дар десети дио претплате — ако пошљу готов новац бар за десет претплатника. Сваки скупљач може овај постотак одмах задржати, а „Врач Погађач“ би ће му тим захвалнији.

Све поруке без разлике: и новац и рукописе и писма треба слати само на моју непосредну адресу: Сима Лукин Лазич. Загреб. Хрватска. Што год ми се шаље мимо ове адресе — то ја не вермам и за то неодговарам.

А „Врач Погађач“, чим се роди неће пузити (ни пред ким), него ће се одмах осовити на своје слободне ножице и бринуће се најозбиљније, да разagna збиљу са брижна чела Србинова и да шалом и подсмјевком тријеби губу из торине, а судиће сваком „ни по бабу ни по стричевима.“

„Врач Погађач“ стари је твој знапац, Србине Србаковићу, па већ по имену знаш — „колико је сати.“ Али сад ти се „Врач Погађач“ приказује насмијаницја лица, у шалвивијем руву, па још сликовит. Ал опет за то „Врач Погађач“ неће напрућити нос у небо нит ће уобразити, да је он најпаметнији, него ће свесрдно и врло радо примати сваки паметан савјет и сваку ваљану — сарадњу.

Е, па за то „Врач Погађач“ понајприје моли сву браћу „од пера,“ и знану и незнању, нека га својом сарадњом потпомогну, а сваки писац може се

служити својим нарјечјем и својим језичним особинама. Сарадници добивају лист бесплатно, а ваљани радови награђиваће се и новчано. Новчане награде расписаће се у једном опд првих бројева.

Но „Врач Погађач“ може изаћи о новој години само тако, ако претплата стигне прије нове године — бар до Божића ил Туџин дана. За то молим сваког брата Србина, нек се претплати за времена, да би се знало, у колико ће примјерака лист штампати, те да послије не би коме омалило. Сву вриједнију браћу лијепо молим, да се живо заузму за скупљање претплатника и да пожуре са претплатом. Молим сваког претплатника, да своју адресу назначи потпуно, јасно и читко.

Они моји пријатељи, који ми главу пробише, доказујући, да је овакав лист „жива потреба“ народна српека — нека сад дјелом посвједоче: јесу ли истину говорили, или су ме опет натоциљали на танак лед.

Загреб, о Никољ дану 1895.

Сима Јукић Лазић.

Ђаковање — царовање књига за младеж написао Д. Ј. Путниковић учитељ. Друго, поправљено издање. Прво издање ове књиге било је тако лијепо примљено, да је за неколико мјесеци све распродато и послије је стизало још порудбина, које су се морале враћати што није било више књига.

Ова књига била је до сад приказана и оцијењена у 10 разних листова у Србији и ван ње; а препоручили су је као врло ваљану и корисну књигу за нашу младеж, као књигу такве врсте, у каквима баш оскудјева наша дјечија књижевност.

Осим ових оцјена, о овој књизи реферисао је Просвјетном Савјету наш познати педагог и дјечји писац, г. Ј. Миодраговић и он је књигу препоручио као ваљану и корисну.

Ово друго издање биће боље од првог, јер су неки чланци прерађени и поправљени су све оцијене мање, које су у првом издању биле, поправљено је све што је референт поменуо што се увидјело да треба поправити. Слике, које су у првом издању биле слабије, замјениле су бољим, а додане су и неке нове.

У књизи су ови чланци: *Ђаковање — царовање — Моји укуќани — Полазак у школу — Стари и нови буквар — Хађење од испаравања — Нема здравља без чиста ваздуха — Мраз орач — Благо у ђубрешу — Слана и дим — Моја баштица — Калемљење воћака — Моја радионица — Наша лјепи домовина — Ко је Србин — Ваџа из блаџа — Смрти мога дједе.*

Књига ће имати око 9 штампаних табака. У њој ће бити преко 60 слика и цртежа, а и корице биће илустроване многим сликама.

Цијена књизи је 1 дин. или круна, повезана у тврде корице (као читанка) 1.30 дин.

Имена скупљача и претплатника штампаће се (сјем оних који изјаве да то не желе).

Претплату и списак претплатника треба послати писцу у Биоград најдаље до 10 јануара, кад ће и књига бити готова.

Скупљачи имају на сваких 5 претплатника по једну књигу за свој труд или за сиротне ђаке. Ко скупн најмање 20 претплатника, добиће једну књигу у лијепом повезу, а друге обичне. Поштарину за новац плаћају скупљачи, а поштарину за књиге плаћа потписани. Књићарима за готов новац 25%.

Препоручује се нашим учитељима, да би се заузели око скупљања претплатника у што већем броју, јер из ове и овакијех књига дјеца ће боље научити читати, а иначе користити се, но из свију досадањих наших читанака. Ур.